

Palkitsevaa, haastavaa ja työlästä -
Kääntäjäopiskelijoiden suhtautuminen kaunokirjalliseen kääntämiseen

Elina Eskola
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2010

ESKOLA, ELINA: *Palkitsevaa, haastavaa ja työlästä* - Kääntäjäopiskelijoiden suhtautuminen kaunokirjalliseen kääntämiseen

Pro gradu -tutkielma, 60 sivua + liitteet 3 sivua + englanninkielinen lyhennelmä 10 sivua
Marraskuu 2010

Tarkastelen tutkielmassani, miten käännöstieteen opiskelijat suhtautuvat kaunokirjalliseen kääntämiseen. Tutkin, miten he suhtautuvat siihen prosessina, ammattina ja osana käännöstieteen opintojaan ja miten asenteet muuttuvat suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen opintojen myötä. Tutkielmani on selittävä kyselytutkimus, jonka perusjoukon muodostavat lukuvuonna 2007–2008 Tampereen yliopistossa Kieli- ja käännöstieteiden laitoksella käännöstiedettä (englanti) pää- tai sivuaineena opiskelleet henkilöt. Opiskelijat on jaettu eri ryhmiin sen perusteella, kuinka paljon he ovat opiskelleet kaunokirjallista kääntämistä.

Oletukseni oli omien kokemusteni perusteella, että opintojen alussa opiskelija pitää kaunokirjallista kääntämistä helppona ja kiehtovana, ja monille se tuntuu siinä vaiheessa unelma-ammattilta. Oletin, että opintojen aikana opiskelija alkaa ymmärtää paremmin työn haasteita ja ongelmia, ja pitää siksi kaunokirjallista kääntämistä ehkä vain mukavana lisänä muiden käännöstöiden ohella tai aivan liian haastavana. Pohdin myös, miten käsitykset alan hyvistä ja huonoista puolista kehittyvät suoritettujen opintojen aikana.

Tutkielmassani tarkastelen ensin kääntämisen ja kaunokirjallisen kääntämisen opettamista, kaunokirjallisuuden kääntäjältä vaadittavia taitoja ja alan nykytilannetta kuten kääntäjien palkkausta ja näkyvyyttä. Sen jälkeen käsitelen empiirisen tutkimuksen toteutusta, ja lopuksi esitän tutkimustulokseni. Kyselytutkimus toteutettiin verkkolomakkeella, johon vastasi yhteensä 69 käännöstieteen (englanti) opiskelijaa. Suurin osa oli pääaineopiskelijoita, mutta mukana oli myös sivuaineopiskelijoita. Kokemus kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta jakautui tasaisesti – mukana oli sellaisia, jotka eivät olleet opiskelleet sitä lainkaan ja toisaalta sellaisia, jotka tekivät jo pro gradu -tutkielmaa kaunokirjallisesta kääntämisestä.

Tutkimustulokseni osoittivat muun muassa, että mitä enemmän kaunokirjallista kääntämistä on opiskellut, sitä kiinnostavammalta ja helpommalta se tuntuu. Opetus ja käytännön kokemus lisäävät opiskelijan rohkeutta tehdä omia ratkaisujaan ja irtautua lähtötekstistä, jolloin kaunokirjallisen kääntämisen haasteet eivät pelota. Opiskelijat myös arvostavat kaunokirjallisuuden kääntäjiä enemmän, kun tietävät paremmin alan haasteista. Tietoisuus matalasta palkkiontasosta on saanut jotkut ajattelemaan, ettei kaunokirjallisuuden kääntämisellä voi elättää itseään. Kaunokirjallisen kääntämisen opetusta toivotaan paljon lisää, niin käytännön harjoituksia kuin teoriaakin, mutta useimmat lisäämistä toivoneet kuitenkin tiedostivat Kieli- ja käännöstieteen rajalliset resurssit. Toisaalta ajateltiin, että kaunokirjallisen kääntämisen opetuksesta on hyötyä muussakin kääntämisessä.

Asiasanat: kaunokirjallisen kääntämisen opetus, kääntämisen opettaminen, kaunokirjallinen kääntäminen, kaunokirjallisuus, Kieli- ja käännöstieteiden laitos, käännöstiede (englanti)

SISÄLLYSLUETTELO

1	Tutkimuksen tausta ja tavoite.....	1
1.1	Tutkimuksen yleinen ja subjektiivinen tausta	1
1.2	Tutkimuksen tavoite	1
1.3	Tutkimuksen pää- ja alaongelmat.....	2
1.4	Ongelman relevanssi	2
1.5	Tutkimuksen rajaaminen ja kiinnostavuus	3
2	Kääntäjänkoulutus ja kaunokirjallinen kääntäminen.....	4
2.1	Kääntäjänkoulutus Suomessa	4
2.1.1	Kääntämisen opettamisen muutoksista.....	6
2.2	Kaunokirjallisuuden kääntäminen	7
2.2.1	Kaunokirjallisuuden kääntäjän asema Suomessa	10
2.2.2	Kaunokirjallisuuden kääntäjien palkkiot	12
2.2.3	Kaunokirjallisuuden kääntäjän taidot	14
2.3	Kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta ja opettamisesta.....	18
3	Empiirinen tutkimus	22
3.1	Tutkimuksen metodi.....	22
3.2	Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston keruu.....	23
3.2.1	Tutkimuksen kohdejoukko	23
3.2.2	Aineiston keruu	24
3.3	Kyselylomake	24
3.4	Aineiston analysointi ja käsittely.....	25
3.5	Luotettavuus	27
3.5.1	Validiteetti	27
3.5.2	Reliabiliteetti	28
3.6	Tutkimusaineiston kuvailu	29
4	Tutkimustulokset	31

4.1	Kyselyn vastaukset	31
4.1.1	Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ja sen vaikeudesta	31
4.1.2	Mielipiteet kaunokirjalliseen kääntämiseen tarvittavista kyvyistä	34
4.1.3	Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina	37
4.1.4	Mielipiteet kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta	40
4.1.5	Avoimet kysymykset	43
4.2	Tulosten yhteenveto	52
5	Yhteenveto ja johtopäätökset	54
6	Lähteet	57

Liitteet

ENGLISH SUMMARY

1 Tutkimuksen tausta ja tavoite

1.1 Tutkimuksen yleinen ja subjektiivinen tausta

Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitän kääntäjäopiskelijoiden suhtautumista kaunokirjalliseen kääntämiseen sekä osana heidän opintojaan että yleisemmällä tasolla ja ammattina. Tutkin, millaisia asenteet ovat kaunokirjallisen kääntämisen opintojen alkuvaiheissa ja miten asenteet ovat voineet muuttua suoritettujen kurssien myötä ja toisaalta sitä, miten kursseille asetetut tavoitteet toteutuvat käytännössä. Kyselytutkimus on tehty Tampereen yliopiston käännöstieteen (englanti) opiskelijoille.

Aihe on kiinnostanut itseäni, koska olen huomannut, että varsinkin omalla kohdallani kaunokirjallisen kääntämisen kurssien aikana tapahtunut muutos on ollut suuri. Opintojeni alussa pidin kaunokirjallista kääntämistä vain viihdyttävänä ja helppona, mutta suorittamieni kurssien myötä aloin ymmärtää myös tähän käännöstieteen alaan liittyviä hankaluuksia – niin itse käännösprosessissa kuin kaunokirjallisen kääntäjän ammatissa ja työelämässäkin. Lisäksi toimin itse kääntäjänä ja yrittäjänä, joten voin varmasti hyödyntää tutkimustuloksiani myös omassa yritystoiminnassani audiovisuaalisten käännösten ja asiatekstikäännösten saralla.

Aihe on mielestäni yleisemmällä tasolla merkittävä, koska kaunokirjallisen kääntämisen opetusta ei ole juurikaan tutkittu. Kaunokirjallista kääntämistä ja kääntämisen opetusta on kyllä tutkittu melko paljon, mutta toisistaan erillään. Lisäksi opiskelijoiden mielipiteet suuremmista opintokokonaisuuksista tulevat harvoin esille. Palautetta kerätään lähinnä yksittäisistä kursseista, jolloin on vaikea saada kokonaiskuvaa esimerkiksi kääntäjäopiskelijoiden suhtautumisesta johonkin käännöstieteen erikoistumisalaan.

1.2 Tutkimuksen tavoite

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kvantitatiivisen tutkimuksen keinoin lisätä tietoa kääntäjäopiskelijoiden suhtautumisesta kaunokirjalliseen kääntämiseen. Tutkimuksessa

saadaan tietoa kyselymenetelmän avulla siitä, mitä kääntäjäopiskelijat ajattelevat kaunokirjallisesta kääntämisestä prosessina, ammattina ja osana opintoja sekä miten suhtautuminen muuttuu suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen kurssien aikana.

1.3 Tutkimuksen pää- ja alaongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on ensinnäkin kuvata, miten kääntäjäopiskelijat suhtautuvat kaunokirjalliseen kääntämiseen ja sen opetukseen. Tutkimuksen tarkoituksena on myös kuvata, miten asenteet muuttuvat suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen opintojen aikana. Edelleen tarkoituksena on myös kuvata, miten opinnoille asetetut tavoitteet toteutuvat käytännössä. Tutkimuksen avulla pyritään luomaan kuva kaunokirjallisesta kääntämisestä osana käännöstieteen opintoja.

Pyrin tutkimuksen tavoitteeseen hakemalla vastauksia pääongelmaan kolmen alaongelman avulla. Tutkimustavoitteesta voidaan johtaa seuraava pääongelma: Miten käännöstieteen opiskelijat suhtautuvat kaunokirjalliseen kääntämiseen ja sen opetukseen? Seuraavat alaongelmat auttavat ratkaisemaan tutkimusongelmaa: Miten opiskelijat suhtautuvat kaunokirjalliseen kääntämiseen prosessina? Miten opiskelijat suhtautuvat kaunokirjalliseen kääntämiseen ammattina? Miten suhtautuminen muuttuu suoritettujen opintojen aikana?

1.4 Ongelman relevanssi

Kaunokirjallisen kääntämisen opetusta ei ole vielä riittävästi tutkittu. Lisäksi kaunokirjallisen kääntämisen hyödyistä käännöstieteen opinnoissa ei ole vielä tarpeeksi tutkimustuloksia. Koska kääntäminen on luovaa työtä, kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta voi olla hyötyä kaikessa kääntämisessä, minkä takia sen osuutta käännöstieteen opinnoissa on hyvä tutkia enemmän. Viime vuosina kaunokirjallisen kääntämisen palkkaus ja ammatin näkyvyys ovat puhuttaneet, ja varsinkin nyt av-kääntäjien taistellessa paremman palkkauksen ja työehtojen puolesta mielestäni myös kaunokirjallisuuden kääntäjän ammatti on ajankohtainen. Mitä enemmän kaunokirjallista kääntämistä tutkitaan, sitä paremmin voidaan myös vaikuttaa alan

tilanteen kehitykseen ja parantaa kaunokirjallisuuden ja muidenkin kääntäjien työolosuhteita, arvostusta ja julkisuuskuvaa.

1.5 Tutkimuksen rajaaminen ja kiinnostavuus

Tutkimus jakautuu kahteen pääjakoon: teoreettiseen ja empiiriseen. Teoriapuolella tarkastelen Suomen kääntäjänkoulutusta, kaunokirjallisuuden kääntämistä yleisellä tasolla, ammattina ja prosessina sekä lopuksi kaunokirjallisen kääntämisen opiskelua ja opettamista. Kyselyn kohteena olivat Tampereen yliopiston käännöstieteen (englanti) opiskelijat, joilla on erilaista taustaa kaunokirjallisen kääntämisen opintojen suhteen. Joukossa on sellaisia, jotka eivät ole opiskelleet sitä lainkaan, ja sellaisia, jotka kirjoittavat pro gradunsakin kaunokirjallisesta kääntämisestä. Aika- ja tilarajoitusten vuoksi olen sisällyttänyt tutkimukseeni ainoastaan Tampereen yliopiston käännöstieteen (englanti) opiskelijoita. En ota tutkimukseeni mukaan myöskään käännöstieteen muita kieliä (saksa, venäjä ja ruotsi), koska kaunokirjallisen kääntämisen opetuksen määrä vaihtelee melko paljon eri kielten välillä. Opetuksen vertailu eri käännöstieteen oppiaineiden välillä olisi toki ollut kiinnostavaa, mutta tutkielman rajallisuuden vuoksi pitäydyn ainoastaan oman pääaineeni piirissä.

Uskon tutkimuksen kiinnostavan useita tahoja. Tutkimuksen avulla voidaan saada lisätietoa kääntäjänkoulutuksen kehittämiseksi. Kurssisuunnitelmien laatijat saavat viitteitä siitä, millaisille kursseille olisi kysyntää, mitä kurssien sisällöistä voisi korostaa ja miten kaunokirjallisen kääntämisen opetusta voisi kehittää. Tutkimustuloksia voivat hyödyntää myös kääntäjäorganisaatiot yrittäessään parantaa kääntäjien työoloja ja kaunokirjallisen kääntäjän julkisuuskuvaa. Henkilökohtaisena tavoitteenani ja motiivinani on saada tietoa kääntäjäopiskelijoiden asenteista kaunokirjallista kääntämistä kohtaan ja siitä, mitä hyötyä kaunokirjallisen kääntämisen opinnoista voi olla ylipäänsä kääntäjän ammatissa. Myös omat kokemukseni käännöstieteen opiskelijana ja kääntäjä-yrittäjänä vaikuttavat motiiviini.

2 Kääntäjänkoulutus ja kaunokirjallinen kääntäminen

2.1 Kääntäjänkoulutus Suomessa

Suomessa kääntäjänkoulutusta tarjotaan Helsingin, Itä-Suomen, Tampereen, Turun ja Vaasan yliopistoissa, ja opetustarjonta sekä erikoistumismahdollisuudet vaihtelevat suuresti eri yliopistojen ja oppiaineiden välillä. Lisäksi Helsingin ja Itä-Suomen yliopistojen kääntäjänkoulutus on muuttunut, kun näiden yliopistojen Kouvolassa ja Savonlinnassa sijaitsevat käännöstieteen laitokset siirrettiin Helsingin ja Joensuun kampuksille.

Tampereen yliopistossa voi opiskella käännöstiedettä työkielinä englanti, saksa, venäjä, ruotsi ja suomi. Ainoastaan kolme ensimmäistä ovat pääainevaihtoehtoja. Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaan mukaan käännöstieteistä valmistuneilla on erinomaiset mahdollisuudet sijoittua työelämässä kaikille alueille, joilla tarvitaan kulttuurienvälistä asiantuntemusta. Mahdollisista ammateista luetellaan muun muassa monikielisen ja -kulttuurisen viestinnän asiantuntija, käännösyrittäjä, konferenssi-, asioimis- ja neuvottelutulkki, tv-ohjelmien ja elokuvien kääntäjä, käännöskoordinaattori, tutkija ja kaunokirjallisuuden suomentaja. (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2007–2009.)

Vuoden 2009 syksyllä Tampereen yliopiston käännöstieteen koulutusohjelma muuttui monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelmaksi. Opiskelijoilla, joilla on B-työkielenä englanti, on valittavanaan neljä erikoisalaa: lain ja hallinnon, tekniikan kääntämisen ja lokalisoinnin, kaunokirjallisuuden ja audiovisuaalisen kääntämisen tai tulkkauksen erikoisala. Kaunokirjalliseen kääntämiseen on lisätty muun muassa kurssi suomenkielisen kaunokirjallisuuden kääntämisestä B-työkieleen päin. Rakenteeltaan koulutusohjelma jakautuu 180 opintopisteen kandidaatinopintoihin ja 120 opintopisteen maisteriopintoihin, ja opintojen tavoitepituus on viisi vuotta. (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2009–2012.)

Igor Kudashevin ja Päivi Pasasen mukaan kääntäjäkoulutuksen tavoitteena on valmentaa opiskelijoista kriittisiä, itsenäisiä ja vastuuntuntoisia kielten, viestinnän ja kulttuurin asiantuntijoita. Opiskelijat tekevät lukuisia harjoituskäännöksiä, tieteelliseen työhön

valmentavia tehtäviä ja opintojensa lopuksi pro gradu -tutkielman. (Kudashev & Pasanen 2005: 75.) Tampereen yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-oppaassa kääntäjänkoulutuksen tavoitteiksi mainitaan seuraavat:

1. perehdyttää asiantuntevaan ja ammattimaiseen tekstin tulkintaan ja tuottamiseen monikielisissä ja monikulttuurisissa viestintätilanteissa
2. perehdyttää tieteellisesti perusteltuihin käsityksiin ammattimaisesta kääntämisestä ja tulkkauksesta sekä antaa käännöstieteellisen tutkimustyön vaatimat teoreettiset ja menetelmälliset valmiudet
3. antaa kääntäjän perusammattitaito vähintään yhdessä kieli- ja kulttuuriparissa ja tarjota erikoistumismahdollisuus tulkin työhön
4. antaa valmiudet soveltaa tieteellistä tietoa ja tutkimustuloksia kääntämisessä ja tulkkauksessa
5. antaa valmiudet alan tieteellisiin jatko-opintoihin. (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2007–2009.)

Uudessa, monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelmassa tavoitteet ovat pääpiirteittäin samat. Merkittävimpänä lisäyksenä on, että kandidaatinopinnot suorittanut opiskelija ”tuntee kääntämisen ja tulkkauksen erikoisaloja riittävästi voidakseen valita oman erikoisalansa käännöstieteen maisteriopinnoissa”, ja maisteriopinnot suorittanut opiskelija ”hallitsee ammattimaisen käännös- tai tulkkaustoiminnan valitsemallaan erikoisalalla omissa työkielissään” (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2009–2012).

Tampereen yliopistossa järjestetään kaikille käännöstieteen opiskelijoille yhteinen kurssi Johdatus kaunokirjalliseen kääntämiseen, johon ei sisälly käytännön harjoituksia. Venäjän kääntämisen opiskelijoille tarjotaan tämän lisäksi kurssi Kaunokirjallisuuden suomentaminen, kun taas englannin käännöstieteen opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa kurssit Kaunokirjallinen kääntäminen II¹ ja Suomentamisseminaari. Saksan ja ruotsin kääntämisen opiskelijoille ei ole tarjolla omia kaunokirjallisen kääntämisen kursseja lainkaan. (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2007–2009.)

Minna Ruokosen mukaan Suomen yliopistoissa tapahtuu edelleen muutoksia valtionhallinnon tuottavuusohjelman edetessä. Korkeakouluja suunnitellaan yhdistettäväksi suuremmiksi

¹ Kurssi on nykyisessä opetusohjelmassa nimellä Kaunokirjallisen kääntämisen peruskurssi.

yksiköiksi, ja moni opintoala, kuten myös kääntäminen ja tulkkaus, hakee paikkaansa ja joutuu jopa puolustamaan olemassaoloaan. Lisäksi käänösala kansainvälistyy ja teknistyy jatkuvasti, joten myös työelämän vaatimukset lisääntyvät. (Ruokonen 2008: 1.)

Vaikka eri yliopistoissa kääntäjänkoulutus kohtaa erilaisia haasteita, yhteistä tuntuisi olevan se, että henkilöstöä tai taloudellisia resursseja ei ole luvassa enempää, vaan niitä pitäisi pikemminkin vähentää. Lisäksi kääntämisen opetusta esitetään aika ajoin yhdistettäväksi vastaavan vieraan kielen oppiaineeseen, vaikka on selvää, että kääntämisellä on aivan oma erityislaatunsa ja -tarpeensa. Vieraan kielen taitojen lisäksi kääntäjältä vaaditaan työelämässä vuorovaikutustaitoja, erikoisalojen tuntemusta, tiedonhakutaitoja ja käänösteknologian hallintaa. Myös liiketaloudellinen osaaminen on tarpeen, kun yhä useammat käänöstoimistot edellyttävät kääntäjiltään omaa toiminimeä. (Ruokonen 2008: 2–3.)

2.1.1 Kääntämisen opettamisen muutoksista

Puoli vuosisataa sitten, 1950- ja 1960-luvuilla, kääntämisen opetus oli enemmänkin sellaista, millaiseksi maallikko kuvittelee kääntämisen edelleen. Tuolloin kääntämisen opettaminen muistutti tavallista koulujen kieltenopetusta: opetuksen painopiste oli täydellisen kielitaidon saavuttamisessa kielioppisääntöjen ja sanaston opettelemisen avulla. Oppimista testattiin käännettämällä irrallisia lauseita vieraaseen kieleen päin, ja tärkeitä asioita olivat virheiden välttäminen sekä käänöksen täydellinen semanttinen vastaavuus. (Leppihalme 2001: 51.) 1960-luvun loppupuolella perustettiin kääntäjänkoulutukseen erikoistuneita kieli-instituutteja eri puolelle Suomea. Instituuteista valmistui diplomikielenkääntäjiä. (Saksa 2004: 154.)

1980-luvulla käänöstutkimuksessa tapahtui paljon. Kieli-instituutit liitettiin lähimpään yliopistoon, ja kääntämisen opetus alkoi erota selvästi kieltenopetuksesta, kun kielitaitoa alettiin ajatella kääntämisen edellytyksenä eikä sen tavoitteena. Kääntämisen kommunikatiivisuus ja funktionaalisuus painoutuivat enemmän, ja käänöstunneillakin alettiin käsitellä enemmän sellaisia asioita, joihin kääntäjät ja tutkijatkin työssään kiinnittivät huomiota. Tämän mahdollisti se, että opiskelijoiden kielitaito oli parantunut mm. television, lisääntyneen matkailun ja muiden yhteiskunnan kehityssuuntien myötä. (Saksa 2004: 154; Leppihalme 2001: 53.)

Nykyään käännöskursseilla pohditaan hyvin monipuolisesti erilaisia tekstiin liittyviä asioita. Käännöstehtävälle luodaan usein kuvitteellinen toimeksianto, joka auttaa opiskelijaa pohtimaan lähde- ja kohdetekstin kohdeyleisöä, käyttötarkoitusta ja tyyliä. Toki kielen oikeellisuus on edelleen luonnollisesti tärkeä seikka käännöksiä arvioitaessa, mutta opiskelijan luovuutta arvostetaan myös enemmän, sen sijaan että voitaisiin määrittää aina yksi ainoa oikea käännösratkaisu.

Leppihalme määrittää opetuksen ytimeksi autenttisia tekstejä koskevien käännösongelmien pohdiskelun, ratkaisusta ja eri ratkaisuehdotuksista keskustelun, intuitioiden verbalisoimisen sekä palautteen antamisen ja sen hyödyntämisen (2001: 56). Erityisesti palautteen antaminen on tärkeää – opiskelijat antavat palautetta opetuksesta ja pohtivat oppimaansa, kun taas opettaja antaa palautetta käännöstehtävistä. Anthony Pym (1993: 103) korostaa suullisen keskustelun merkitystä kirjallisen palautteen sijaan. Opettaja voi merkitä käännökseen kohtia, joista pitäisi keskustella, mutta ei saisi korjata käännösratkaisuja kielioppivirheiden tapaan yksioikoisesti.

Suomen kääntäjänkoulutus on kehittynyt vuosikymmenten saatossa paljon, ja se tuntuu elävän jatkuvassa muutostilassa. Kääntäjänkoulutuksen tarpeellisuudesta, tarkoituksesta ja sisällöstä keskustellaankin usein (Sorvali 1996: 101.)

2.2 Kaunokirjallisuuden kääntäminen

Kaunokirjallisuuden kääntäminen kuuluu kirjallisuuden kääntämiseen, jonka toisena puolena on tietokirjallisuus. Kaunokirjallisuus sisältää sanataidetta eli kertomakirjallisuutta, runoutta ja draamaa, eli kaikkea kirjallisuutta, joka voidaan luokitella viihteeksi tai taiteeksi.

Kaunokirjallisuuden kääntäminen on muodon ja sisällön liitto, jossa sanomisen tapa korostuu. Voidaan puhua joko kaunokirjallisesta tai kaunokirjallisuuden kääntämisestä. Ensimmäisessä korostuvat kääntäjän ratkaisut ja strategian valinta, ja jälkimmäisessä painopiste taas on tekstilajissa. (Oittinen 2001: 165–166.) Tässä tutkimuksessa käytän sekä termiä *kaunokirjallinen kääntäminen* että *kaunokirjallisuuden kääntäminen*. Ensimmäisellä viittaa itse kääntämiseen, jälkimmäisellä ennemminkin ammattiin.

Kaunokirjallisuuden kääntämisessä täytyy ottaa huomioon eri kulttuurien kirjalliset perinteet. Ne vaikuttavat siihen, miten luemme ja käänämme, sekä millaista kirjallisuutta käännetään, luetaan ja ostetaan. Kääntäjään vaikuttaa hänen oma taustansa, kulttuurinsa ja kielensä. Siksi kääntäjä tulkitsee lukemaansa yksilönä. Jos useampi kääntäjä kääntää saman tekstin, jokainen käänös on kuitenkin erilainen. (Oittinen 1992: 75.)

Suomentaja Markku Mannilan mukaan kaunokirjallisuuden kääntäminen on illuusion luomista. Kääntäjän tulisi herättää lukijassa vaikutelma, että hänellä on edessään alkuperäinen teksti. Tämä tehdään usein viitteellisin keinoin, eli kääntäjä päättää, mitkä seikat tekstissä ovat ensisijaisia ja valitsevat sitten luovan sommittelun avulla sellaiset keinot, joilla tekstin funktio toteutuu parhaiten. (Mannila 1982: 35). Päivi Stöckell huomauttaa, että kaunokirjallisuuden kääntäjät eivät koe saavansa tarpeeksi arvostusta eikä riittävää palautetta esimerkiksi käänöskritiikissä ole puuttumisen yksittäisiin sanakömmähdyksiin tai kommentit yleisestä kankeudesta tai sujuvuudesta. Siitä huolimatta moni kääntäjä pitää käänöstä onnistuneena, kun lukija ei kiinnitä siihen huomiota. (Stöckell 2002).

Ei pitäisikään puhua käänösten uskollisuudesta tai oikeellisuudesta, vaan nähdä jokainen käänös vain yhtenä mahdollisena lähdetekstin tulkintana. Tulkitsijana on kääntäjä jollakin tietyllä hetkellä ja joissakin tietyissä olosuhteissa – samankin kääntäjän tulkinta samasta lähdetekstistä voi vaihdella eri hetkinä. Käänökseen vaikuttavat niin kääntäjän oma käänösihanne kuin kääntämisen ajankohta, vallitsevat kielelliset normit sekä kääntäjän käsitys lähdetekstin tekijästä ja käänöksen lukijasta. (Stöckell 2002.)

Kaunokirjallisuuden kääntämisen ongelmat ovat usein kielellisiä, kuten sanaleikit, monimerkityksiset sanat, onomatopoeettisuus, sananlaskut, puhekielisyydet, filosofiset ajatukset, maalailevat kuvailut, tahalliset virheet ja uudissanat (Pontiero 1992: 302). Sanataiteilijan vikaa vaaditaan siis kirjailijan lisäksi myös kaunokirjallisuuden kääntäjältä.

Robert Wechsler (1998: 4) kuvailee kirjallisuuden kääntämistä oudoksi taiteenlajiksi: Kääntäjä kirjoittaa kirjallisuutta, joka ei ole hänen omaansa, vaan jonkun muun jo kirjoittamaa. Hänen mielestään kääntäjä on esiintyjä ilman näyttämöä – jos näyttelijä tekisi aivan samaa kuin näytelmäkirjailija, tai tanssija samaa kuin säveltäjä, tai laulaja samaa kuin lauluntekijä, heitäkään ei juuri arvostettaisi. Kun kirjallisuuden kääntäjän työ on valmis, se näyttää samalta kuin alkuperäisenkin teos. Muusikon tavoin kääntäjä ottaa jonkun muun

laatiman teoksen ja esittää sen omalla tavallaan, tässä tapauksessa eri kielellä. Erona vain on se, että sävellys on tarkoitettukin jonkun tulkittavaksi, kun taas kirjaa ei kirjoiteta sen takia, että se käännettäisiin. Kääntäjän esitystä kukaan ei huomaa, ennen kuin kääntäjä tekee virheen.

Wechsler kuvailee kirjallisuuden kääntäjän työtä näinkin synkästi:

”Kirjallisuuden kääntäjän erikoisen tilanteen takia häntä ei juuri kunnioiteta. Hänen odotetaan alistuvan kirjailijoidensa tahtoon, ei koskaan tekevän virheitä, työskentelevän kappale kappaleelta ja hyväksyvän parhaimmillaankin huonon palkkion. Häntä ei pidetä taiteilijana, ei luojana eikä esiintyjänä, vaan ennemminkin käsityöläisenä. Yleensä häntä pidetään huonona ja mitättömänä sellaisena. Hänen työtään ei juuri mainita arvosteluissa, saati kritisoida. Hänen taiteenlajiaan opetetaan harvoin yliopistojen sisä- tai ulkopuolella, hänen tulkintoihinsa harvoin uskotaan akateemisessa maailmassa, eikä hänen ajatuksiaan tai elämäntarinaansa pidetä julkaisemisen arvoisina. Hän ei esiinny maineen, kunnian ja ylistyksen toivossa, vaan pikemminkin rakkaudesta – halusta jakaa rakkautensa ja rakkaudesta työhönsä.” (Wechsler 1998: 5–6.)

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton kuvauksen mukaan kirjallisuuden kääntäminen on haastavaa, sivistävää, antoisaa ja usein myös esteettisesti palkitsevaa. Se voi kuitenkin olla myös kiireistä, vaativaa ja yksinäistä. Käännettävät tekstit edellyttävät tietämystä mitä erilaisimmista aloista, joten kääntäjän olisi hyvä olla sivistynyt, kokenut, utelias, pitkäjänteinen ja valmis ottamaan asioista selvää. Lisäksi erinomainen kielitaito on välttämätön. (SKTL 2008)

Markku Mannila kuvaa artikkelissaan, miten kaunokirjallisuuden kääntäjäksi tullaan. Hänen mukaansa alalle ei ole opintouraa, mutta sille ei silti ajauduta ajelehtimalla, vaan hakeudutaan vaikeuksien kautta. Monilla on takanaan koulutusta, ja kytkentöjä on kieliin ja/tai kirjallisuuteen. Kaunokirjallisuuden kääntäjältä vaaditaan mielikuvitusta, assosiaatiokykyä, kielellistä ja taiteellista kunnianhimoa ja lujaa itsekuria. Kääntäjän ei tarvitse olla kirjailija, mutta jos taas kirjailija ryhtyy kääntäjäksi, hänen tulee tehdä ero omaehtoisen luovan tuottamisen ja jäljittelevän luovan tuottamisen välillä. Päätoiminen kaunokirjallisuuden kääntäjä on ajankäyttönsä herra, toimeentulonsa renki ja intohimonsa vanki. Sivutoiminen kääntäjä on vain intohimonsa vanki. (Mannila 1982: 37.)

2.2.1 Kaunokirjallisuuden kääntäjän asema Suomessa

Kaisa Koskinen on kirjoittanut kirjallisuuden kääntäjän roolista ja asemasta 2000-luvulla. Koskisen mukaan kaunokirjallisuuden kääntäminen on vahvasti sidoksissa koko kirjallisuuden alaan. Kirjallisuus voidaan jakaa kotimaiseen ja käännöskirjallisuuteen, mikä ohjaa kustantamojen sisäistä työnjakoa ja teosten markkinointia. Suomessa julkaistuista kirjoista käännöskirjallisuus on teosten määrissä toistuvasti ohittanut kotimaisen kirjallisuuden. Kotimaisen kirjallisuudenkin elinvoimaisuus on kuitenkin tärkeää myös kääntäjille: se pitää kirjallisuuskeskustelua virkeänä ja avaa uusillekin lukijoille oven kirjallisuuden maailmaan. (Koskinen 2007: 330–331.)

Lisäksi käännöskirjallisuus jaotellaan hyvin vahvasti korkeakulttuuriin ja massaviihteeseen. Viihteellisempää kirjallisuutta halveksutaan, ja laatukirjallisuutta ylistetään. Koskisen mukaan tässä on taustalla raha: Viihdekirjallisuus myy paremmin, kun taas vakavaa kaunokirjallisuutta on vaikea markkinoida. Tähän liittyy myös suurten ja pienten kielten vastakkainasettelu. Kansainväliset bestsellerit ovat suurelta osin englanninkielisiä, jolloin englannin kääntäjien työmarkkinat ovat aivan erilaiset kuin vähälevikkistä tai pienten kielialueiden kirjallisuutta suomentavien. (Koskinen 2007: 332.)

Suurten kustantamoiden englanninkielisiä bestsellereitä painottava linja on tehnyt tilaa myös lukuisille uusille pienkustantamoille, myös käännöskirjallisuuteen painottuville. Pienkustantamoihin yhdistetään usein suurempi kulttuuritahto kuin suuriin kustantamoihin, mutta näin ei aina ole. Todennäköisesti pienten kustantamojen tuotteiden laatu on kirjavampaa kuin suurten – on monenlaista kustannuspolitiikkaa ja monenlaisia kääntäjiä. (Koskinen 2007: 332–333.)

Kirjallisuuden kääntäjät ovat vakiintuneet omaksi ammattikunnakseen vasta viime vuosikymmenten aikana. Aikaisemmin käännöstöitä tekivät pitkälti muiden töiden ohessa kulttuurielämän moniottelijat, jotka toimivat kirjailijoina, kääntäjinä, kustantajina ja kriitikoina. Lisäksi humanistisen alan yliopistoväki on tehnyt käännöstöitä oheistoimintanaan. Koska kääntäjän ammattinimikettä ei ole millään tavalla suojattu, ammattikäntäjän määrittely on edelleen tulkinnanvaraista – perusteena voi olla julkaistut käännökset, henkilökohtaisen identiteetin valinta tai koulutus. Kirjallisuuden kääntäjissä on myös paljon niitä, jotka saavat varsinaisen toimeentulonsa muista töistä tai joille kääntäminen on vain yksi

toiminnan muoto muiden joukossa. Käännösmarkkinoilla ovat siis ne, joiden on tienattava elantonsa kääntämisellä, ja ne, jotka voivat valikoida käännöstöitään ja saavat varsinaisen elantonsa muualta. (Koskinen 2007: 334.)

Modernin profession tunnusmerkkeinä voidaan pitää sitä, että ammattipätevyyttä legitimoidaan vetoamalla erikoiskoulutukseen ja sitä, että ammatti organisoituu ammattijärjestön ympärille (Konttinen 1991: 217). Kaunokirjallisuuden suomentajat eivät siis täysin täytä näitä kriteereitä: koulutusta kyllä on tarjolla, mutta kentällä toimii hyvin eritaustaisia henkilöitä. Edunvalvontaa ajaa Käännösalan asiantuntijat KAJ ry, ja toisena etujärjestönä on Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto SKTL. (Vehviläinen 2000: 29.)

Suomentaja Markku Mannila kirjoitti vuonna 1982, että kääntämisestä keskusteltiin kyllä vilkkaasti, mutta kaunokirjallisuuden kääntämistä keskusteluissa ei juurikaan sivuttu. Kaunokirjallisuuden kääntämisestä keskustelivat lähinnä kaunokirjallisuuden kääntäjät itse. Ennen 1900-luvun puoliväliä taas kääntämisestä puhuminen tarkoitti useimmiten juuri kaunokirjallisuuden kääntämisen käsittelyä. (Mannila 1982: 33.) Kääntäjän näkyvyydestä on keskusteltu paljon 1990-luvulta lähtien. Yleisellä tasolla kaunokirjallisuuden kääntäjä on melko näkyvä: tunnetuista kääntäjistä tehdään lehtijuttuja, palkinnot julkistetaan näyttävästi, ja kääntäjät ovat mukana erilaisissa tapahtumissa ja messuilla. Kuitenkin kääntäjät itse kokevat, että heidän työtään ei huomata. Esimerkiksi käännöskirjoja arvostellaan kuin ne olisivat alun perin suomeksi kirjoitettuja, ja jos kääntäjän työtä arvioidaan, se on ylimalkaista tai siinä keskitytään joihinkin yksittäisiin virheisiin. Kääntämisen näkökohdat saavat sen sijaan enemmän huomiota kirjallisuuteen erikoistuneissa erikoislehdissä. (Koskinen 2007: 334–335.)

Vehviläinen (2000: 14–15) sanoo, että ammattitaidon tunnustaminen on pätevyuden mittari. Kaunokirjallisuuden suomentajilla ei ole yhtenäisiä pätevyysmittareita kuten ammattiin johtava koulutus tai tutkinto, jossa määriteltäisiin ammattitaidon rakentuminen ja mittaus. Tämän ammattikunnan pätevyyttä määritellään laajemmassa kulttuurikontekstissa – sitä tekevät kirjallisuuden tuotannon ja jakelun instituutiot, lukijat ja kriitikot. Kääntäjät voivat saada amatillista tunnustusta erilaisten palkintojen ja apurahojen kautta.

Kaunokirjallisuuden kääntäjät eivät ole näkymättömiä ainoastaan Suomessa. Esimerkiksi brittikääntäjä Andrew Bromfield kertoi Telegraph-sanomalehden artikkelissa, että mitä

paremman käännöksen tekee, sitä vähemmän saa huomiota. Imartelevimmat arvostelut voivat olla niitä, joissa käsitellään kirjailijan tyyliä ja ilmaisua, muttei mainita lainkaan, että kyseessä on käännöskirja. (Rees 2006). Samassa artikkelissa kääntäjä Sarah Adams huomauttaa, että kaunokirjallisuuden kääntäjiä pidetään usein neiti Marpleina – he ovat vanhoja, villatakkiin pukeutuneita rouvia, jotka tekevät sitä rakkaudesta. Britanniassa ulkomaisen kirjan täytyy olla poikkeuksellisen hyvä, jotta se julkaistaisiin, joten sen kääntämisenkin täytyy olla suuri kunnia. (Rees 2006.)

2.2.2 Kaunokirjallisuuden kääntäjien palkkiot

Viime aikoina kaunokirjallisuuden kääntäminen on ollut otsikoissa alan palkkauksen vuoksi. Esimerkiksi YLE Puhe -radiokanavan Kulttuuripeili-makasiiniohjelmassa käsiteltiin kirjallisuuden kääntäjien pieniä palkkioita 18.3.2009. Kaunokirjallisuuden kääntäjä Tarja Roinila kertoi, että monet suomentajat ovat uupuneita ja harkitsevat alanvaihtoa, koska olosuhteet ovat niin huonot. Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton puheenjohtaja Kaijamari Sivill puolestaan kertoi ohjelmassa, että kymmenen vuoden aikana käännöspalkkiot ovat nousseet 15 %, mutta elinkustannukset ovat nousseet 18 %. Tämä jäljessä oleminen näkyy suomentajien päivittäisessä elämisessä – eläminen kallistuu, ja tulot eivät riitä. Roinila muistutti, että koko kirjallisuuden alaa vaivaa ”rakkaudesta taiteeseen” -ajattelu, eli että työstä ei tarvitsisi maksaa. Kuitenkin yli puolet Suomessa julkaistavasta kaunokirjallisuudesta on käännöskirjallisuutta, joten sillä on suuri merkitys myös suomen kielen kannalta. Tammen käännetyn kaunokirjallisuuden kustannuspäällikkö Hannu Harju taas oli sitä mieltä, että kääntäjä voisi itse vaikuttaa tuloihinsa valitsemalla sopivan yhdistelmän haastavampia ja helpompia töitä. Jos haluaa tehdä vain hyvin vaativaa ja aikaa vievää, korkeakielistä proosaa, työhön menee enemmän aikaa kuin esimerkiksi viihderomaanin suomentamiseen. Lisäksi kirjasta saatava hinta ei ole noussut 2000-luvulla. (Kulttuuripeili)

Tarja Roinila käsitteli aihetta myös Kiiltomato-verkkolehden pääkirjoituksessaan 9.3.2009. Hän kertoo, että monien kirjallisuuden kääntäjien kuukausipalkaksi tulee noin 700–900 euroa. Vuosiapurahan kera kuukausiansio nousisi lähemmäksi 2 000 euroa, mutta apurahoja saavat vain harvat. Lisäksi bruttosummasta vähennetään verot ja yrittäjäeläkemaksut. Roinilan mielestä palkkiot tulisi kaksin- tai kolminkertaistaa, jos niiden haluttaisiin vastaavan työn vaatimuksia. (Roinila 2009.)

Eurooppalainen kirjallisuuden kääntäjien yhteistyöelin CEATL on selvittänyt kirjallisuuden suomentajien tulotasoa. Tutkimuksen mukaan Suomessa kaunokirjallisuuden suomentajat tienavat 44 % teollisuus- ja palvelusektorin työntekijän keskipalkasta, joka on 2 730 euroa. Vain Italiassa tilanne oli huonompi. Tutkimuksessa mainitaankin, että Italiassa tilanne on katastrofaalinen, ja Kreikassa, Saksassa, Suomessa, Itävallassa, Tanskassa ja Sveitsissä kääntäjien taloudellinen tilanne on kriittinen. Päätoimiset kirjallisuuden kääntäjät joutuvat elämään käytännössä köyhyysrajalla. Lisäksi Suomi on mainitusta ryhmästä Tanskan lisäksi ainoa maa, jossa vähintään puolet kaunokirjallisuuden kääntäjistä on päätoimisia. (Fock ym. 2008.)

CEATL:n internetsivuilla kuvataankin tutkimuksen tuloksia seuraavin sanoin:

”Tämän joulukuussa 2008 julkaistun tutkimuksen tulokset vahvistavat pahimmat epäilyt: missään Euroopassa kirjallisuuden kääntäjät eivät voi tienata elantoaan markkinoiden sanelemin ehdoin; monissa maissa (myös joissakin vauraimmista maista) tilanne on aivan katastrofaalinen. Tämä on vakava yhteiskunnallinen ongelma maanosassa, joka ylpeilee kehittyneisyydellään, monikulttuurisuudellaan ja monikielisuudellaan. Se on kuitenkin ja ennen kaikkea myös suuri taiteellinen ja kulttuurinen ongelma. Mitä se kertoo yhteiskuntiemme välisestä kirjallisesta vuorovaikutuksesta, jos kirjallisuuden kääntäjät joutuvat hutiloimaan työnsä kokoon saadakseen leipää pöytään?” (CEATL 2008)

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto SKTL tekee joka vuosi kääntäjien palkkiokyselyn kartoittaakseen alan palkkiotilannetta ja sen muutoksia. Vuoden 2008 tutkimuksen mukaan parhaatkin palkkiot ovat kaukana tasosta, jota voi pitää hyväksyttävänä. Aikuisten proosan merkkipalkkio oli 10,6 euroa / 1 000 merkkiä, kun se vuonna 2007 oli vielä 11 euroa tuhannelta merkiltä. Alin palkkio oli 6 euroa / 1 000 merkkiä, mikä oli 1,5 euroa vähemmän kuin vuonna 2007. Myös tietokirjallisuuden kääntämisestä maksetut palkkiot olivat laskeneet, mutta lasten ja nuorten kirjojen palkkiot olivat pysyneet käytännössä samoina. Kääntäjien keskimääräinen vuosiansio oli noussut palkkioiden laskusta huolimatta, koska kääntäjät olivat tehneet huomattavasti enemmän töitä kuin edellisenä vuonna. Keskiansio kasvoi kuitenkin vain noin 3,5 prosenttia, kun taas suomalaisten palkansaajien keskiansiot nousivat 5,5 prosenttia. Suomentajien tulot jäivät yleisestä tulokehityksestä samalla tavalla myös kahtena edellisenä vuonna. Yli puolet vastaajista koki, että töitä oli ollut riittävästi, mutta melkein kolmasosa kuitenkin olisi kaivannut enemmän töitä. (SKTL 2009)

Vuoden 2009 kirjallisuuden kääntäjien palkkiotutkimuksessa selvisi, että vuonna 2009 käännöspalkkiot nousivat keskimäärin 7 %, mutta takana oli samankokoinen notkahdus vuonna 2008. Täystyöllistetyn kirjallisuuden kääntäjän verotettava kuukausitulo oli työtahdista riippuen 1 050–1 400 euroa. Koska työtahti vaihtelee yksittäisten kääntäjien välillä merkittävästi, jokaisen tulisi arvioida itse omaa työtahtiaan työn hinnoittelua varten. Raakakäännösvauhtia voi seurata päivittäin ja valmiin tekstin määrää pidemmällä aikavälillä. Lisäksi tulisi laskea yhteen normaalit elinkustannukset, ammatinharjoittamisesta aiheutuvat kustannukset sekä työterveys- ja sairauskulut. Kuluihin lisätään toiminnasta tavoiteltu kate. Summa jaetaan keskimääräisen työtahdin mukaisella merkkimäärällä, jolloin saadaan palkkiotaso, jolla kääntäjä tulee toimeen. (SKTL 2009.)

Useissa Euroopan maissa kirjallisuudenkääntäjän keskimääräiseksi työtahdiksi arvioidaan 1,5 miljoonaa merkkiä vuodessa. Suomessa täystyöllistetty, päätoiminen kirjallisuudenkääntäjä tekee valmista tekstiä 1,5-2 miljoonaa merkkiä vuodessa, mikä vastaa noin kolmea romaania. Työtahtiin vaikuttavat niin kirjallisuudenlajit kuin kääntäjien yksilölliset erotkin. Töitä ei kuitenkaan riitä kaikille tarpeeksi – kolmannes suomentajista saa kirjallisuuden käännöstöitä vähemmän kuin haluaisi tehdä. (SKTL 2009.)

Koskisen (2007: 333) mukaan etenkin pienkustantamoissa korostuu intohimo rahan sijaan, ja käännöstyötä varjostaa toiminnan epävarmuus ja kustannustoiminnan riippuvaisuus tuista ja apurahoista. Kääntäminen on pikemminkin vaativaa harrastustoimintaa, eikä ammattimaista käännöstoimintaa. Kääntäjän täytyy kuitenkin ottaa taloudelliset näkökannat huomioon, kun taas taidemaailmaa leimaa rakkaus taiteeseen ja rahasta piittaamattomuus.

2.2.3 Kaunokirjallisuuden kääntäjän taidot

Mitä kaunokirjallisuuden kääntäjältä sitten vaaditaan? Wechslerin mukaan kirjallisuuden kääntäjää pidetään yleisesti ihmisenä, joka hallitsee kielet. Toki muusikonkin on hyvä osata nuotit, mutta se ei tee kenestäkään vielä hyvää muusikkoa. Eiväthän kaikki suuret jazz-muusikotkaan ole osanneet lukea nuotteja, ja tunnettuja runokäännöksiä on syntynyt, vaikkei ne kääntänyt runoilija ole osannut alkukieltä. Muusikon täytyy osata soittaa instrumenttia, huomata nyanseja ja ymmärtää nuottien yhdistelmiä, ja samalla tavalla kirjallisuuden

kääntäjän täytyisi Wechslerin mukaan lukea yhtä hyvin kuin kriitikko ja kirjoittaa yhtä hyvin kuin kirjailija. (Wechsler 1998: 6.)

Eugene A. Nida on eritellyt kääntäjältä vaadittuja taitoja artikkelissaan *The Bible Translator* -lehdessä (Nida 1981: 401–405). Hän korostaa muun muassa luovaa mielikuvitusta, jota ihmisellä joko on tai ei ole, mutta jota voi kuitenkin jossain määrin koulutuksella parantaa. Luovaan mielikuvitukseen liittyy myös kyky huomata lähtötekstin ongelmia, kuten vaikeasti ymmärrettäviä lauseita ja kuvakieltä sekä ymmärtää eri tapoja kommunikoida tietyllä kielellä.

Rune Ingo on listannut kahdeksan kääntäjältä vaadittavaa ominaisuutta. Niistä ensimmäisenä mainitaan keskitasoa parempi kielitaito ja varma tyyli, joihin sisältyvät lähtö- ja kohdekielen hallinta, analyttinen ja luova kielikyky ja herkkä tyyli. Ingo puhuu kääntäjän rinnasteisesta kaksikielisyydestä, jossa kääntäjällä on aivoissaan kaksi toisiinsa sekoittamatonta kielisysteemiä ja selvä käsitys kahden kielen rakenne-eroista. Toiseksi Ingon mukaan kääntäjän tulee olla perehtynyt terminologisen tutkimuksen perusteisiin ja osata käyttää taitavasti sanakirjoja, erikoisan sanastoja, kielenhuoltojulkaisuja ja termipankkeja. Kolmanneksi hän painottaa hyvää yleissivistystä ja tietoa käännettävän tekstin käsittelemästä alasta. Lisäksi kääntäjän tulee tuntea vieraan kielen edustama yhteiskunta ja kulttuuritausta. Neljäntenä Ingo mainitsee, että kääntäjällä täytyy olla kirjallista kykyä ja hyvä kirjallisuuden tuntemus, mikä koskee etenkin kaunokirjallisuuden ja runouden kääntäjiä. Hänen mukaansa ainoastaan kirjailija tai runoilija ryhtyy kaikkein vaativimpiin esteettis-poettisiin käännöstehtäviin. Ingon mukaan kaunokirjallisuuden kääntäjän tulee selviytyä kielen analyysistä ja teoksen kaunokirjallisesta analyysistä, ja lisäksi kääntäjän täytyy pystyä muuttamaan tyyliään. Viidenneksi kääntäjän vaatimukseksi Ingo mainitsee itsenäisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden. Kääntäjä on vastuussa tekstistään sekä kirjoittajalle, lukijoille että tilaajalle. Kuudentena Ingo mainitsee erityisesti tulkeilta vaaditun hyvän äänen, ääntämyksen, kuulon ja käsityskyvyn. Seitsemänneksi kääntäjän tulee suhtautua tekstiinsä puolueettomasti ja säilyttää alkutekstin henki muuttumattomana. Tämä liittyy erityisesti politiikkaa, yhteiskuntaa, uskontoa ja historiaa käsitteleviin teksteihin. Viimeinen eli kahdeksas Ingon mainitsema vaatimus on luova mielikuviutus ja ennakkoluuloton asenne työtä kohtaan, jotta kääntäjä voi vapautua tekstistä ja tehdä uusia oivalluksia ja ratkaisuja. (Ingo 1990: 29–33.)

Kääntäjän sanojenkäyttötaitoa voi verrata myös lakikielen käyttöön: Wechslerin mukaan hyvä kääntäjä ymmärtää, että sanat eivät ole vain pieniä merkitysyksiköitä, vaan ohjuksia, joilla voi olla tuhoisat seuraukset, jos niitä ei osaa käyttää oikein. Asianajajaa kiinnostavat pienimmätkin sanojen erot niin merkityksen, sävyn kuin selkeydenkin suhteen. Kuten asianajaja, kääntäjäkään ei edusta itseään toisin kuin kirjailija ja kriitikko, vaan kääntäjä edustaa asiakastaan, alkuperäisteoksen kirjoittajaa. (Wechsler 1998: 11.)

Clifford E. Landers huomauttaa, että sanavarastoon ja sanojen käyttöön liittyvät myös valinnat, joita kirjallisuuden kääntäjä joutuu tekemään enemmän kuin esimerkiksi teknisten tekstien kääntäjät. Ilmaisuja voidaan kaunokirjallisuudessa kääntää joka kerta eri tavalla, kun taas teknisessä tekstissä termien täytyy olla selkeitä ja yksiselitteisiä. Valintoja täytyy tehdä sanojen lisäksi myös uskollisuuden, painotusten, välimerkkien, rekisterien ja joskus jopa oikeinkirjoituksen suhteen. (Landers 2001: 9.)

Kirjallisuuden kääntäjältä vaaditaan myös paljon yleistietoa – käännettävässä tekstissä voi tulla vastaan mitä tahansa, joten on hyvä tietää edes, mistä suunnasta lähtisi etsimään tietoa. Wechsler painottaa, että tämä on erityisesti nuoren kääntäjän ongelma. Mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sitä enemmän karttuu elämäkokemusta ja tietoa eri elämänaloilta. (Wechsler 1998: 23.)

Kielitaito on äärimmäisen tärkeää, koska kieli on kääntäjän väline. Kirjailija voi ilmaista itseään omien rajojensa sisällä, mutta kääntäjän täytyy kameleontin tavoin muuntautua ilmaisemaan itseään eri tyyleillä, jotka saattavat tuntua aivan vierailta. Silloin kääntäjän sanavarastossa täytyy olla eri vaihtoehtoja, tyylejä ja ratkaisuja ongelmiin. Sana- ja tyylivaraston kasvattamiseen auttaa erityisesti kohdekielellä lukeminen. Kääntäjän tulisi lukea avoimesti mutta kriittisesti ja kokeilla lukemaansa omissa teksteissään nähdäkseen, miten se toimii. (Wechsler 1998: 23–24.) Myös Riitta Oittinen painottaa lukemisen tärkeyttä. Erityisesti kaunokirjallisuuden kääntäjän tulisi olla taitava ja kokenut lukija, ja lukemisen tulisi olla jatkuvaa, huomioivaa ja analyyttistä. Lukeminen muodostaa ajatuksen käännoistyöstä, ja siten kääntäjä on aina lukija, joka välittää lukukokemuksensa käännoksen muodossa toisille lukijoille. (Oittinen 1992: 77–78.)

Lukemista ja kuuntelemista ovat korostaneet myös monet arvostetut ammattikäntäjät – he kuuntelevat vaikkapa bussissa tarkkaan nuorison käyttämää kieltä, lukevat kaikkia

mahdollisia lehtiä ja hakevat kaunokirjallisuudesta ja murteista mehukkaita ilmaisia. Toiset lukevat yksikielisiä sanakirjoja ja toiset lukevat runoutta oppiakseen ilmaisun tiiviyyttä. (Palomäki 2004: 23–24.)

Landers painottaa tyylin tärkeyttä kaunokirjallisessa kääntämisessä verrattuna vaikkapa teknisten tekstien kääntämiseen. Hän käyttää tavarajunavertausta: Teknisessä käännöksessä vaunujen järjestyksellä ei ole merkitystä, jos lasti saapuu perille ehjänä. Kaunokirjallisessa käännöksessä taas vaunujen järjestys – eli tekstin tyyli – vaikuttaa siihen, tuleeko kohdetekstistä elävä, hyvin luettava käännös vai jäykkä ja keinotekoinen tulkinta, joka riisuu alkutekstistä sen taiteellisen ja esteettisen ytimen ja jopa koko sen sielun. (Landers 2001: 7.)

Kaunokirjalliseen kääntämiseen yhdistetään usein vapaus, mutta senkin kanssa täytyy olla tarkkana. Maineikas kääntäjä Gregory Rabassa onkin sanonut, että kaunokirjallisuuden kääntäjä saa olla seikkailunhaluinen, muttei seikkailija - se on alkuperäisen kirjailijan etuoikeus (Pontiero 1992: 302). Giovanni Pontieron mukaan kääntäjän on perusteltava kaikki otetut vapaudet, ja muutoksia voi tehdä varmuudella vasta, kun teksti on hallinnassa jokaista yksityiskohtaa myöten. Kääntäjän on turvattava kirjailijan kielellinen ja kulttuurinen koskemattomuus, eli säilytettävä tyyli ja vältettävä liikaa kotouttamista, mutta myös omansa, ja toimittaa kustantajalle luettava ja myyvä käännös. Hilikka Pekkanen huomauttaa, että asiatekstin kääntäjien ajatellaan työskentelevän tiukkojen rajojen puitteissa, kun taas kaunokirjallisuuden kääntäjä voisi antautua vapaammin luovaan kirjoittamiseen – kaunokirjallisuuden kääntäjän liikkumavapautta rajoittavat toimeksianto, lähdeteksti, lähdekieli, lähdekulttuuri, kohdekieli ja kohdekulttuuri (Pekkanen 2006: 83).

Olenneisinta käännöksessä on Pontieron mukaan yleinen aitouden tunne ja luonnollinen kommunikaatio. Hyvä käännös on korvaystävällinen ja mukaansatempaava, ei pakotettu. Kääntäjän on opittava tulkitsemaan ja olemaan luova itse, mutta alkuteosta tulee kunnioittaa niin sanoissa kuin hengessäkin. Varmuus kasvaa kokemuksen myötä, ja kääntäjästä kasvaa vähitellen parempi lukija ja kriitikko. Työ vaatii älykkyyttä ja kokemusta, mutta myös nöyryyttä, rohkeutta, sydäntä ja mielikuvitusta. (Pontiero 1992: 303–306.)

Kaunokirjallisuuden kääntäjältä vaaditaan myös hyviä tiedonhankintataitoja. Vehviläisen (1995: 76–77) haastattelututkimuksessa selvisi, että tiedonhankintakyky on osa kirjallisuuden suomentajan ammattitaitoa, mutta kääntäjien tiedonhankintatekniikat ovat epäsystemaattisia.

Lisäksi kaunokirjallisuuden kääntäjät kääntyvät mieluummin kollegoidensa puoleen kuin kysyvät asiantuntijalta, sillä toinen kääntäjä tietää paremmin, millaisesta tiedosta on hyötyä kääntäjän työssä.

Wechsler tiivistää kääntäjän taidot näin:

”Lisätään siihen vielä yksityiskohtien huomioiminen, kärsivällisyys ja sinnikkyys, itsekuri, inho parrasvaloja, rahaa ja toveruutta kohtaan sekä halukkuus alistaa itsensä jonkun toisen luovalle työlle, niin saadaan pirun hyvä kääntäjä.” (Wechsler 1998: 26.)

2.3 Kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta ja opettamisesta

Kaunokirjallisia tekstejä on kääntämisen opetuksessa kahdessa muodossa: Niitä voidaan käyttää harjoitus- ja opetusmateriaalina kaikilla käännöskursseilla, tai sitten voidaan opettaa nimenomaan kaunokirjallista kääntämistä. Mannilan mukaan tulisikin tehdä ero kaunokirjallisuuden kääntämisen opetuksen ja kaunokirjallisia tekstejä apunaan käyttävän kääntämisharjoittelun välillä. Jälkimmäinen voi oikein sovellettuna opettaa kääntämisen peruseikoista ja lainalaisuuksista, mutta kaunokirjallisuuden kääntäjien koulutus onkin paljon monitahoisempi kysymys. (Mannila 1982: 37.)

Kaunokirjallisen kääntämisen opettamisessa, kuten muussakin kääntämisen opettamisessa, nousee usein esille kysymys siitä, miten saadaan yhdistettyä teoria ja käytäntö. Joitain asioita voidaan opettaa luentojen avulla, kun taas toisia asioita oppii vain käytännön harjoitusten kautta. Toisten mielestä kaunokirjalliseksi kääntäjiksi synnyttään, toisten mielestä taas alalla voi menestyä hyvän koulutuksen ansiosta. Yhtä mieltä kuitenkin ollaan usein siitä, että kompetenssin saavuttaminen on pitkä prosessi, eikä koulutus yksin riitä. Jokaisessa kulttuurissa on vain harvoja erinomaisia kaunokirjallisuuden kääntäjiä, eivätkä he ole saavuttaneet asemaansa yhdessä yössä. Se ei tapahdu todennäköisesti edes yliopistouran aikana, vaikka koulutus olisi kuinka kattava. Ammattitaitoa koulutus kyllä takaa, mutta onni ja olosuhteet vaikuttavat muuhun. Monet loistavatkin kääntäjät joutuvat tyytymään vähäpätöisempään työhön, joka ei tuo mainetta saati kunniaa. (Pontiero 1992: 299.)

Pontieron mukaan akateeminen koulutus tuo hyvän kielitaidon, mutta kääntämisen perustekniikoita on kehitettävä jatkuvan tutkimuksen avulla. Niin opiskelijoiden kuin opettajienkin pitäisi käydä tuoreita kursseja kieliopista ja muuttuvista puhetaivoista. Kurseilla käännettävien tekstien tulisi olla mahdollisimman laajalta alalta, eri aikakausilta ja eri kulttuureista – pikkulasten teksteistä Danteen. Suurin osa opiskelijoista pärjää kääntämisen perustekniikoilla ja saa aikaan hyväksyttävää jälkeä, mutta rekisterin hienosäätö ja yksilölliset nyanssit erottavat joukosta oikeasti lupaavat oppilaat. Opiskelijoiden tulisi myös kehittää omaa äidinkieltään. (Pontiero 1992: 300.)

Judith Woodsworth määrittää erään kaunokirjallisen kääntämisen seminaarin tavoitteiksi saada opiskelijat tiedostamaan kaunokirjallisuuden kääntämisen historiaa, teoriaa ja käytäntöä. Käytännön käännöstehtävien kautta opiskelijat tutustuivat vaikeuksiin, joita eri tyyllilajien tekstien kääntämisessä voi tulla vastaan. Tarkoituksena oli valaista opiskelijoita ammatin mutkikkuuksista ja sudenkuopista siinä määrin, että motivoituneet ja kyvykkäät opiskelijat saattoivat sen jälkeen aloittaa omia kirjallisia projektejaan. (Woodsworth 2002: 143.)

Kaunokirjallisen kääntämisen opiskelun tarkoituksena ei kuitenkaan tarvitse olla ainoastaan pätevyyden saavuttaminen kirjallisuuden kääntämisessä, vaan kaunokirjallista kääntämistä voidaan käyttää kaikenlaisen kääntämisen opetuksen työkaluna. Kaunokirjallisessa kääntämisessä opiskelija joutuu tulkitsemaan lähtötekstiä syvällisemmin kuin yleensä ja kiinnittämään enemmän huomiota kielelliseen hienosäätöön. Lisäksi kaunokirjalliset tekstit käsittelevät useita eri elämänalueita. (Oittinen 1995: 145.) Myös Woodsworth muistuttaa, että kaunokirjallisen kääntämisen opettamisella on toinenkin tarkoitus. Kaunokirjallista tai näennäisesti kaunokirjallista tyyliä käytetään useissa erilaisissa teksteissä. Siksi kaikkien kääntäjien on tärkeää oppia käsittelemään tekstejä, joissa tyylin hallinta on yhtä tärkeää kuin oikean sanan löytäminen. Kaunokirjallisen kääntämisen kurssilla pääsee perehtymään tyyli-, kieli- ja lauseopin sekä sananvalintojen hienosäätöön ja siten parantamaan omia kirjoitustaitojaan. (Woodsworth 2002: 143.)

Aloittelevilla kääntäjäopiskelijoilla on ongelmana usein pelko irtaantua riittävästi lähtötekstistä. He saattavat tavoitella täydellistä käännoä, joka välittää lähtötekstin sisällön sellaisenaan. Kuitenkin erityisesti kaunokirjallisia tekstejä voi tulkita useilla eri tavoilla, eikä yleensä edes ole olemassa yhtä ainoa oikeaa tulkintaa tekstille. (Orel 1995: 132–133.)

Usein keskustellaan myös teorian tarpeellisuudesta kääntämisen opettamisessa. Toisten mielestä vain tekemällä oppii, kun taas toiset painottavat teorian merkitystä erityisesti yliopistotasoisessa koulutuksessa. Esimerkiksi Ulla-Liisa Heino (1981: 38–40) huomauttaa, että kaunokirjallinen kääntäminen on taidetta, ja muillakin taiteenlajeilla on omat teoriansa ja koulunsa. Pelkän käytännön painottaminen on kuin pitäisi kääntämistä vain hanttityönä, eikä luovana toimintana. Kääntäjän tulisi itse arvostaa omaa työtään, sen teoriapohjaa ja kunnollista koulutusta – siten työnantajatkin arvostaisivat sitä. Kuitenkaan teoria ei yksinään pysty luomaan hyvää kääntäjää, ja hyvä kääntäjä tulee toimeen ilmankin sitä. Silti jokaisella lahjakkaalla kääntäjällä on, edes alitajuisesti, oma linjansa eli oma käännosteoriansa.

Myös Irma Sorvali (1988: 107) esittää, että opetuksessa teorian ja käytännön on alusta asti kuljettava rinnakkain. Hänen mielestään teorian ja käytännön kurseja ja luentoja ei voida pitää toisistaan erillään, koska kokenut kääntäjäkään ei erota näitä toisistaan. Aina kääntäjä ei edes tiedosta olevansa valintoja tehdessään teoreettisten kysymysten edessä. Siten jokainen kääntäjä on eräänlainen teoretikko, mikä tulisi ottaa huomioon koulutuksen alusta lähtien.

Susan Bassnettin mukaan kääntämisen teorian tarkoituksena on oppia ymmärtämään käänno prosessin kulkua, eikä se pyri esittämään täydellisen käännoksen normeja. Eihän kirjallisuustiedekään pyri löytämään täydellisen runon tai romaanin mallia, vaan ymmärtämään taideteoksen sisäisiä ja ulkoisia rakenteita suhteessa siihen itseensä ja ympäröivään maailmaan. (Bassnett 1995: 55.)

Kääntämisen opetuksessa käytetään toisinaan myös autenttisia toimeksiantoja. Niiden avulla voidaan opettaa mm. sosiaalisia taitoja kuten toimintaa toimeksiantajan kanssa ja työskentelyä toisten kääntäjien kanssa ryhmässä, ottamaan vastuuta ja sitoutumaan toimeksiantoon, aikataulun hallintaa ja vaitiolovelvollisuuden pitämistä. Autenttinen toimeksianto voi motivoida opiskelijoita paremmin kuin perinteiset kurssikäännökset ja tarjota verkostoitumismahdollisuuksia sekä tuoda oppiaineelle työelämäkontakteja. Autenttisissa toimeksiannoissa on kuitenkin otettava huomioon aika- ja laatuksymys: Opiskelijaryhmä toimii hitaammin kuin yksittäinen ammattikäntäjä. Ammattikäntäjänkin työssä toteutuvat laadusta, edullisesta hinnasta ja nopeudesta yleensä vain kaksi tekijää kerrallaan – laatua ei yleensä saa edullisella hinnalla ja nopealla aikataululla. Lisäksi on mietittävä, millainen korvaus autenttisesta toimeksiannosta annetaan. (SKTL 2006.)

Mannilan (1982: 37–38) mukaan kaunokirjallisen kääntämisen opetuksessa ihanteellisinta olisi yksilöllinen ohjaus aktiivisen kaunokirjallisuuden kääntäjän eli asiantuntijan johdolla. Parhaassa tilanteessa harjoittelija ja kääntäjä paneutuisivat kahden hengen ryhmässä kääntämisen ongelmiin siten, että ryhmässä vallitsisi vuorovaikutussuhde. Kielellisiä ja tyylillisiä perusasioita ja käännösniksejä voidaan opettaa, mutta tyylitaju on yksilöllinen ominaisuus. Lisäksi Mannilan mukaan tärkeä tekijä on myös ikä: Parikymppisellä ei ole tarpeeksi kielellis-tyylillistä kypsyyttä eikä riittävää tietoa ympäröivästä todellisuudesta. Kahden hengen ryhmien opetusmuoto olisi kuitenkin kustannusten takia mahdoton toteuttaa, joten Mannila ehdottaa kääntäjänkoulutuslaitoksiin syventävää koulutusta sekä täydennyskoulutusta alalle jo hakeutuneille.

Voidaankin määritellä kehityskaari, jonka useimmat opiskelijat kulkevat. Opintojen alkuvaiheessa opiskelija luottaa täysin siihen, että opettajalla on kaikki mahdollinen tieto opetettavasta asiasta, ja opettajan tehtävänä on välittää kaikki tämä tieto opiskelijalle sellaisenaan. Parin seuraavan vuoden aikana opiskelija huomaa, ettei minkäänlaista ehdotonta tietoa olekaan, ja kaikki vaikuttaa epävarmalta ja häilyvältä. Opettajallakaan ei tunnu olevan kaikkea tietoa. Opintojen loppuvaiheessa opiskelijan käsitys usein muuttuu niin, että hän muodostaa näkemyksensä asioista itse, niin opetuksen kuin oman ajattelunsa pohjalta. (Leppihalme 2001.) Samoin opettajankin ajattelutapa muuttuu kokemuksen ja työvuosien myötä. Ajoittain esiintyvien epävarmuuden ja riittämättömyyden tunteiden takia opettaja joutuu toisinaan kyseenalaistamaan tavoitteitaan ja metodejaan. (Leppihalme 2001.)

3 Empiirinen tutkimus

3.1 Tutkimuksen metodi

Tämän tutkielman aihevalinta on syntynyt omasta halustani ymmärtää kaunokirjallisen kääntämisen opetuksen tavoitteita ja niiden toteutumista käytännössä. Haluan ymmärtää, mitä opetuksella voidaan saavuttaa ja miten opiskelijat itse suhtautuvat kaunokirjalliseen kääntämiseen sekä sen opettamiseen. Tässä tutkielmassa opiskelijat itse esittävät mielipiteitään, ja näin ulkopuolisena tarkastelijana voin saada tietoa erilaisista päätelmistä kuin mihin olisin ehkä itse päätenyt.

Tämä tutkielma on lähinnä selittävä tutkimus, jonka tarkoituksena on etsiä selitystä tilanteelle tai ongelmaan ja tunnistaa todennäköisiä syy-seurausketjuja. (Hirsjärvi ym. 2005: 129.) Tutkimusmenetelmänä on käytetty kyselytutkimusta eli survey-tutkimusta, jossa tietyltä ihmisjoukolta kerätään standardoidussa muodossa tietoa kyselylomakkeella. Kysymysten muoto on siis vakioitu, eli kyselyn vastaajilta kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. (Vilkkä 2007: 28.) Usein kritisoidaan survey-menetelmällä saadun tiedon pinnallisuutta, koska vastaajat vastaavat valmiiksi aseteltuihin kysymyksiin ja valitsevat vain yhden vastausvaihtoehdon. (Järvinen & Järvinen 1996: 36) Siksi olen sisällyttänyt kyselylomakkeeseeni myös avoimia kysymyksiä, joiden vastauksista saa myös syvällisempää tietoa. Tutkimusotteeni on kuitenkin kvantitatiivinen eli määrällinen.

Kvantitatiivisen tutkimuksen näkökulma on tutkijan ja tutkittavan suhteessa etäinen, ja keskeinen kysymys on, kuinka voidaan määrittää mitattaviksi tulevat tekijät. Tämän tutkimuksen lähtökohtana on selvittää kyselyn lisäksi aikaisempien tutkimustulosteni ja kirjallisuuden avulla kääntäjäopiskelijoiden mielipiteitä kaunokirjallisesta kääntämisestä sekä löytää keskeiset mitattavissa olevat tekijät, jotka vaikuttavat näihin mielipiteisiin. Edustavan otoksen perusteella kerätty aineisto analysoidaan käyttäen tilastotieteen menetelmiä oikeiden johtopäätösten tekemiseksi.

3.2 Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston keruu

3.2.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksen perusjoukon, eli kohdejoukon, josta päätelmiä tehdään, muodostavat lukuvuonna 2007–2008 Tampereen yliopistossa Kieli- ja käännöstieteiden laitoksella käännöstiedettä (englanti) pää- tai sivuaineena opiskelevat henkilöt. Tässä tutkimuksessa opiskelijat on jaettu neljään ryhmään sen perusteella, kuinka paljon heillä on kokemusta kaunokirjallisesta kääntämisestä kurssien pohjalta. Ryhmät ovat seuraavat:

1. Opiskelijat, jotka eivät ole suorittaneet yhtään kaunokirjallisen kääntämisen kurssia (mutta ovat mahdollisesti suorittaneet muita käännöskursseja) tai ovat suorittaneet kurssin Johdatus kaunokirjalliseen kääntämiseen
2. Opiskelijat, jotka ovat suorittaneet kurssin Kaunokirjallinen kääntäminen II
3. Opiskelijat, jotka ovat suorittaneet kaunokirjallisen kääntämisen seminaarin
4. Opiskelijat, jotka kirjoittavat parhaillaan tai ovat kirjoittaneet pro gradu -tutkielmansa kaunokirjalliseen kääntämiseen liittyvästä aiheesta.

Ryhmissä 1–3 kurssin suorittaneiksi olen sisällyttänyt myös ne, jotka parhaillaan suorittivat nimenomaista kurssia, koska kyselyn vastausajankohtana helmikuussa 2008 useimmat kurssit olivat edenneet jo yli puolenvälin.

Perusjoukko on osittain sama kuin aikaisemmassa tutkimuksessani (Eskola 2007:5), jotta kahden tutkimuksen tuloksia voidaan verrata, ja nähdään, minkälaisia muutoksia vuoden aikana voi tapahtua. Osa edelliseen kyselyyn vastanneista on kuitenkin jo päättänyt opintonsa, ja osa tähän kyselyyn vastanneista on ensimmäisen vuoden opiskelijoita, joten saman opiskelijajoukon mielipiteiden muutoksista ei voi tehdä kovin tarkkoja johtopäätöksiä.

Toteutin tutkimuksen käyttämällä kokonaisotantaa, johon kuului yhteensä 69 käännöstieteen opiskelijaa. Rajasin kohdejoukon vain Tampereen yliopistoon ja ainoastaan käännöstieteen (englanti) opiskelijoihin, koska kaunokirjallisen kääntämisen opetus vaihtelee eri yliopistojen ja käännöstieteen eri oppiaineiden välillä melko paljon. Lisäksi yhden aineen opiskelijoista

muodostuu sopivan kokoinen joukko, joka ei ole liian suuri tarkasteltavaksi pro gradu - tutkielmassa. Koska olen itse opiskellut nimenomaan Tampereen yliopistossa englannin kääntämistä, minulla on jo valmiiksi melko hyvä kokonaiskuva opinnoista, mikä helpottaa tutkimusta ja osaltaan myös parantaa sen luotettavuutta.

3.2.2 Aineiston keruu

Keräsin tutkimusaineiston helmikuussa 2008 Internet-sivuillani julkaisemallani kyselylomakkeella, josta ilmoitin Tampereen yliopiston kääntäjäopiskelijoiden sähköpostilistalla. Kyselylomakkeeseen tuli vastauksia 69 kappaletta, mikä on mielestäni jo riittävä määrä vastaajia tämän kokoisessa kyselytutkimuksessa. Käännöstieteen (englanti) pääaineopiskelijoita oli lukuvuonna 2007–2008 kirjoilla 255 (Peuraniemi 2010), ja sivuaineopiskelijoita n. 10–15². Vastausprosentiksi muodostuu siis n. 26 %. Muistutusilmoituksella vastaajamäärää olisi voinut saada kasvatettua, mutta en kokenut sitä tarpeelliseksi. Lisäksi sähköpostin ja www-lomakkeen avulla toteutetuissa kyselyissä vastausprosentti jää usein pienemmäksi kuin tavallisissa postikyselyissä (Petlin 1997).

3.3 Kyselylomake

Suunnittelin kyselylomakkeen kysymykset (Liite 1) omien kokemusteni perusteella esille nousseista kaunokirjalliseen kääntämiseen liittyvistä uskomuksista ja käsityksistä. Monivalintakysymykset esitettiin väitteiden muodossa. Kysymyksiä laatiessani olin jaotellut väittämät neljään eri ryhmään, mutta kysymyslomakkeelle sijoittelin kysymykset mahdollisimman satunnaiseen järjestykseen, jotta vastaaja joutuisi miettimään jokaisen kysymyksen erikseen, eikä valitsisi rutiininomaisesti samaa vaihtoehtoa kuin edellisessä kysymyksessä. Laadin kysymykset niin, ettei johdattelua olisi syntynyt.

² Sivuaineopiskelijoiden tarkkaa lukumäärää ei saatu selville, koska opiskelijarekisteristä ei näy, kuinka moni sivuaineopiskelijaksi hyväksytyistä on vielä jatkanut opintojaan. Käännöstieteiden opintoneuvoja Aatu Lehtovaara kuitenkin arvioi lukumääräksi 10–15 ottaen huomioon, että sivuaineopiskelijoiksi hyväksytyjen opinto-oikeus on 3 vuotta, ja hyväksytyjä on joka vuosi muutama.

Monivalintaväittämiä oli vain 16, mikä on mielestäni sopiva määrä tämän kokoiseen tutkielmaan, ja pitää vastaajamäärän mahdollisimman korkeana. Monivalintakysymyksissä vastaaja valitsi yhden sopivan vaihtoehdon. Muotoilin kysymykset väitteiksi, joihin vastaajan tuli ottaa kantaa Likertin asenneasteikolla. Rensis Likertin kehittämä asteikko on usein mielipideväittämissä käytetty järjestysasteikko. Sen perusideana on, että asteikon keskipohdasta lähtien toiseen suuntaan samanmielisyys kasvaa ja toiseen samanmielisyys vähenee. Asteikko on usein 4-, 5-, 7- tai 9-portainen. (Heikkilä 2004: 53; Paaso 2008.) Omassa tutkimuksessani käytin viisiportaista asteikkoa, jossa 1 oli ”täysin eri mieltä” ja 5 oli ”täysin samaa mieltä”. Vastaaja valitsi jonkin vastausvaihtoehdoista sen mukaan, miten voimakkaasti hän oli samaa tai eri mieltä kuin esitetty väittämä.

Lisäksi kyselyssä vastattiin kuuteen avoimeen kysymykseen. Myös avointen kysymysten vähäisyyteen vaikutti tutkielman rajallisuus. En kuitenkaan asettanut avoimille vastauksille pituusrajoja. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa, mitä hänellä on todella mielessään. Avoimet kysymykset eivät ehdota vastauksia kuten monivalintatyypiset kysymykset, vaan osoittavat vastaajan tietämystä asiasta. Toisaalta niiden tulkintaa pidetään ongelmallisena, koska niiden sisältö on kirjavaa ja luotettavuudeltaan kyseenalaista. (Hirsjärvi ym. 2005: 190.) Pidin kuitenkin tärkeänä avointen kysymysten sisällyttämistä kysymyslomakkeeseen, koska edellinen tutkimukseni osoitti niiden tuottavan tutkimukselle arvokasta tietoa, jota monivalintakysymysten avulla on hankala selvittää.

Lomakkeen lähetesähköpostissa selvitin kyselyn tarkoitusta ja tärkeyttä sekä ilmoitin vastauksen aikarajan. Testasin kyselylomaketta etukäteen kahdella ulkopuolisella vastaajalla. Vastaajien taustatiedoista selvitin iän, sukupuolen, pää/sivuaineen, työkokemuksen sekä suoritettut kaunokirjallisen kääntämisen kurssit.

3.4 Aineiston analysointi ja käsittely

Empiirisen tutkimuksen aineistosta voidaan tehdä päätelmiä vasta lukuisten esitöiden jälkeen. Ensimmäiseksi tarkistetaan tiedot – onko esimerkiksi jokin lomake hylättävä. Toisena vaiheena on tietojen täydentäminen. Kattavuutta lisätään esimerkiksi muistuttamalla

vastauslomakkeiden palauttamisesta. Kolmantena vaiheena on tiedon järjestäminen, jotta tieto voidaan tallentaa ja analysoida. (Hirsjärvi ym. 2005: 209–210.)

Kyselyyn osallistujat olivat täyttäneet lomakkeet asianmukaisesti, eikä yhtään lomaketta siten tarvinnut hylätä. Joissakin lomakkeissa vastaaja ei ollut vastannut kaikkiin avoimiin kysymyksiin, mutta kaikki vastaajat olivat vastanneet kuitenkin kaikkiin lomakkeen monivalintakysymyksiin. Avoimiin kysymyksiin vastaamatta jättäminen ei ollut lomakkeen hylkäämisen perusteena. Hirsjärvi ym. (2005: 210) mukaan kyselylomaketietojen kattavuutta voidaan lisätä karhuamalla vastauksia. Mielestäni sain riittävästi vastauksia jo ensimmäisellä ilmoituksella, enkä siksi kokenut tarvetta lähettää muistutusviestejä kyselystä.

Aineiston järjestäminen tiedon tallennusta ja analysointia varten aloitettiin numeroimalla jokainen vastauslomake, joten jokainen vastaaja sai oman numeron. Kysymykset oli numeroitu etukäteen kyselylomakkeelle. Monivalintakysymykset olivat tiedon tallennusvaiheessa kaikki samassa ryhmässä, koska niitä oli lukumäärällisesti melko vähän. Aineisto koodattiin laaditun muuttujaluokituksen mukaisesti. Koodaamisella annettiin jokaiselle havaintoyksikölle jokin arvo jokaisella muuttujalla. Aineiston luokittelun asteikkona käytettiin nominaali- eli luokitteluasteikkoa, joka ilmoittaa tapausten frekvenssit. Siitä voidaan todeta, kuinka monta tapausta kuuluu kuhunkin luokkaan. Jakaumat ilmoitetaan joko frekvensseinä (f) tai prosentteina (%). Aineiston käsittely ja analysointi aloitettiin pian keruuvaiheen jälkeen. Aineiston tilastollista analyysiä tehtiin monivalintakysymyksistä Excel- taulukkolaskentaohjelmalla sekä sen tilastoanalyysiin tarkoitettulla laajennuksella, Tixelillä. Taulukon soluihin luotiin kaavoja, jotka laskivat taulukosta erilaisia arvoja. Vastaukset avoimiin kysymyksiin vietiin sellaisenaan Word-tekstinkäsittelyohjelmaan.

Vastauksista muodostettiin graafinen esitys. Tilastokuvioiden tarkoituksena on kuvata ja analysoida tuloksia. Osa vastauksista esitettiin piirakkakuviaina ja suurin osa vaakapylväskuviaina. Graafisia esityksiä oli kaikkiaan 12. Kuviot tehtiin mahdollisimman selkeiksi ja tietoa välittäviksi, jotta niistä oli mahdollista oivaltaa jo yhdellä silmäyksellä paljon asioita.

3.5 Luotettavuus

Tutkimustulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, vaikka tutkimuksessa pyritäänkin välttämään virheiden syntymistä. Siksi tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2005: 216.) Tutkimuksen kokonaisluotettavuus saattaa alentua erilaisten virheiden takia. Virheitä voivat olla esimerkiksi otantavirheet, tiedonkeruuvirheet, mittausvirheet, peitto- ja katovirheet sekä tiedon käsittelyyn liittyvät virheet.

Otantatutkimuksiin liittyy satunnaisvirheitä johtuen otannasta sekä kadon aiheuttamasta vääristymästä. Peittovirheitä voi syntyä, jos perusjoukosta ei ole ajan tasalla olevaa rekisteriä. Tiedon käsittelyssä voi sattua syöttö- ja analysointivirheitä. (Hirsjärvi ym. 2005: 184.)

3.5.1 Validiteetti

Tutkimuksen arviointiin liittyy validius (pätevyys). Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä oli tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2005: 216). Mittarit ja menetelmä eivät aina vastaa sitä, mitä tutkija kuvittelee tutkivansa. Esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymyksiä vastaajat ovat saattaneet tulkita toisin kuin tutkija on ajatellut. Validiteetin totaalinen puuttuminen tekee tutkimuksesta arvottoman.

Validiteettia arvioitaessa voidaan puhua sisäisestä ja ulkoisesta validiteetista. Sisäisen validiteetin arvioinnissa on tärkeää, että teoreettisten ja käsitteellisten määritteiden suhde on johdonmukainen. Sisäisessä validiteetissa arvioidaan, vastaavatko käytetyt mittarit tutkimuksen teoriaosassa esitettyjä käsitteitä. Ulkoisessa validiteetin arvioinnissa puolestaan tehdään kysymys, missä populaatiossa, tilanteissa ja asetelmissa saatu tulos voidaan yleistää. (Anttila 1999.)

Tutkimuksen keskeiset käsitteet on johdettu teoriasta. Käsitteet pyrittiin määrittelemään selkeästi ja niitä pyrittiin käyttämään johdonmukaisesti. Lähdeaineistona on käytetty myös joitakin vähemmän tieteellisiä julkaisuja, koska ne ovat käytännönläheisiä ja tuovat lisäsisältöä. Tutkimusprosessin alkuvaiheessa ei ollut vielä muotoutunut selkeää teoreettista mallia viitekehyykseksi, mutta loppupuolella se muodostui koosteeksi eri näkemyksistä ja rakentui kaunokirjallisen kääntämisen opettamisen ja oppimisen malliksi. Arvioitaessa tutkimusmenetelmän ja mittarien vastaavuutta siihen, mitä haluttiin tutkia, voidaan

tutkimusmenetelmää pitää käyttökelpoisena tutkimusongelman ratkaisussa ja mittaria toimivana. Validiteettia heikentävänä asiana voidaan pitää kyselylomakkeen kysymyksiä, jotka olin itse ennalta rajannut. Pyrin kuitenkin parantamaan validiteettia antamalla vastaajille mahdollisuus vastata myös avoimesti ja esitestaamalla kyselylomakkeen kohdejoukkoon kuuluvilla henkilöillä. Testauksen jälkeen kehitin lomaketta edelleen.

Kato kyselyssä muodostui melko suureksi, mikä on ongelma yleistettävyyden kannalta. Katoa tarkasteltaessa voidaan kysyä, millaiset opiskelijat ovat vastanneet ja millaiset jättäneet vastaamatta kyselyyn. Edustavatko kyselyyn vastanneet jotakin tiettyä osaa perusjoukosta? Ovatko vastaajat kokeneet kaunokirjallisen kääntämisen kohdallaan myönteisenä ja siksi vastanneet kyselyyn? Esittämieni puutteiden vuoksi tulosten yleistettävyys vastaajajoukon ulkopuolelle on varauksellista. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat johdonmukaisilta ja selkeiltä, ja niitä pystyttiin selvästi tulkitsemaan. Tutkimuksen kysymyksiin pystyttiin selkeästi vastaamaan. Edellä kuvatuista ongelmista ja puutteista huolimatta pidän tutkimuksen validiteettia riittävänä.

3.5.2 Reliabiliteetti

Reliabiliteetti kuvaa mittauksen luotettavuutta eli osoittaa satunnaisuuteen liittyvää todennäköistä virhettä. Reliabiliteetin tarkastelussa arvioidaan, miten hyvin tutkimustulos vastaa tutkimuskohdetta. (Hirsjärvi ym. 2005: 216.) Kerlingerin (1986: 404) mukaan reliabiliteetin synonyymeja ovat luotettavuus, pysyvyys, johdonmukaisuus, ennustettavuus ja tarkkuus. Reliabiliteetti viittaa tutkimusmenetelmän ja käytettyjen mittareiden kykyyn antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Kerlinger (1986: 405) tarkastelee reliabiliteettia kolmesta näkökulmasta. Ensimmäinen tarkastelee sitä, saadaanko samat tai samanlaiset tulokset, jos samoja asioita mitataan uudelleen samoilla tai samankaltaisilla mittareilla. Tämä näkökulma viittaa pysyvyyteen, luotettavuuteen ja ennustettavuuteen. Toinen näkökulma tarkastelee, ovatko mittarilla saadut tulokset tosia mitattavasta ilmiöstä. Tämä viittaa tarkkuuteen. Kolmas näkökulma tarkastelee mittausvälineeseen liittyvää virhettä. Reliabiliteetti voidaan määritellä mittarin suhteelliseksi virheettömyydeksi.

Luotettavuutta parantaa se, että tunsin tutkimuksen kohdeilmiön opintojeni kautta. Vastaajista suurin osa on suorittanut samoja kursseja kuin itsekin olen. Pyrin parantamaan reliabiliteettia

laatimalla kyselylomakkeen osiot selkeiksi ja testaamalla lomaketta etukäteen. Saadun palautteen avulla kehitin mittareita, mikä vaikuttaa myös luotettavuuteen. Yksittäisten vastaajien kohdalla virheet ovat mahdollisia, varsinkin, jos vastaajat eivät ole tottuneita vastaamaan kyselyihin. Kysymyksiä on voitu tulkita eri tavoin, ja vastaajat ovat saattaneet vastata kysymyksiin asiaa tarkemmin miettimättä. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että vastaajat ovat antaneet tietoisesti oikeita arviointeja ja vastauksia kysymyksiin ja väittämiin. Tutkimustuloksia ei voida pitää sattumanvaraisina. Tutkimus voidaan tarvittaessa toistaa. Arvioin saadun tiedon luotettavuutta myös vertaamalla sitä aikaisempiin tutkimustuloksiini aiheesta (Eskola 2007). Tutkimuksen tulokset olivat johdonmukaisia aikaisempien tutkimustulosten kanssa, eikä merkittäviä eroja edellisen tutkimuksen tuloksiin ollut havaittavissa.

Tutkittavan joukon vastausprosentti oli n. 26 %. Pienehköön vastausprosenttiin vaikutti osaltaan otoksen kerääminen kaikista yliopistossa kirjoilla olevista englannin käännöstieteen opiskelijoista, joten kysely ei ehkä tavoittanut koko kohdejoukkoa. Osa kohdejoukosta saattoi olla todellisuudessa jo siirtynyt työelämään, eikä ollut siksi tavoitettavissa. Opiskelijoiden ajankäyttö on myös rajallista, ja he saavat muitakin kyselyitä vastatakseen. Mikäli kyselykutsun saaja ei pitänyt koko kyselyä itselleen tärkeänä, hän saattoi jättää vastaamatta kyselyyn. Vastatessaan he saattavat myös ajatella monia asioita, tai vastaajilla ei ole tarkkaa käsitystä asiasta, jota kysytään. Edellä kuvatuista ongelmista ja puutteista huolimatta pidän tutkimuksen reliabiliteettia riittävänä.

3.6 Tutkimusaineiston kuvailu

Kyselyyn vastasi yhteensä 69 käännöstieteen opiskelijaa. Vastaajien keski-ikä oli 25 vuotta. Heistä suurin osa oli naisia, jopa 61 vastaajaa (Taulukko 1). Vain 8 vastaajaa siis oli miehiä. Koska sukupuolijakauma ei ollut tasainen, sukupuolta ei otettu huomioon vastausten analysoinnissa.

Kahta lukuun ottamatta kaikki olivat käännöstiede (englannin) pääaineopiskelijoita. Myöskään tätä ei epätasaisen jakauman vuoksi otettu huomioon vastausten analysoinnissa.

Työkokemus sen sijaan jakautui tasaisemmin: Vastaajista 57 prosenttia ilmoitti, että heillä on työkokemusta kääntämisestä, ja 43 prosenttia ilmoitti, että työkokemusta ei ole.

Työkokemuksen otinkin huomioon vastausten analysoinnissa suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen kurssien lisäksi.

Taustatiedoissa kysyttiin myös suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen kurssit.

Johdantokurssin oli suorittanut 84 prosenttia vastaajista ja Kaunokirjallinen kääntäminen II -kurssin 59 prosenttia vastaajista. Suomentamisseminaarin oli suorittanut 25 prosenttia vastaajista, ja 19 prosenttia suoritti seminaaria parhaillaan kyselyn ajankohtana. Vastaajista 16 prosenttia ei ollut suorittanut yhtään kaunokirjallisuuden kääntämisen kurssia. Lisäksi 16 prosenttia vastaajista oli kirjoittanut tai kirjoitti parhaillaan pro gradu -tutkielmaa kaunokirjalliseen kääntämiseen liittyvästä aiheesta. Taulukossa 1 esitetään kyselyyn vastanneiden taustatiedot.

Taulukko 1. Vastaajien taustatiedot

Sukupuoli	N	% vastaajista
Nainen	61	88,4
Mies	8	11,6
Pääaineena käänntöstiiede (englanti)		
Kyllä	67	97,1
Ei	2	2,9
Työkokemusta kääntämisestä		
Kyllä	39	56,5
Ei	30	43,5
Suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen kurssit		
Johdatus kaunokirjalliseen kääntämiseen suoritettu	58	84,1
Johdatus kaunokirjalliseen kääntämiseen kesken	0	0,0
Kaunokirjallinen kääntäminen II suoritettu	41	59,4
Kaunokirjallinen kääntäminen II kesken	0	0,0
Suomentamisseminaari suoritettu	17	24,6
Suomentamisseminaari kesken	13	18,8
Gradu kaunokirjallisesta kääntämisestä	11	15,9

4 Tutkimustulokset

Kyselylomakkeen (liite 1) monivalintaväittämät voidaan tulosten analysoimisen helpottamiseksi jakaa karkeasti neljään eri ryhmään: Osa väittämistä kartoittaa opiskelijoiden mielipiteitä kaunokirjallisesta kääntämisestä ylipäänsä ja sen vaikeusasteesta. Osa väittämistä taas pyrkii selvittämään käsityksiä kaunokirjalliseen kääntämiseen tarvittavista kyvyistä. Kolmanneksi ryhmäksi voidaan erottaa väittämät, jotka käsittelevät kaunokirjallista kääntämistä ammattina ja sen julkisuuskuva. Neljänneksi ryhmäksi jäävät väittämät, jotka pyrkivät sijoittamaan kääntäjänkoulutuksen tähän ammattiin. Ensimmäiseen ryhmään luokittelin monivalintaväittämät 1, 8, 15 ja 16, toiseen ryhmään väittämät 6, 10, 11, 13 ja 14, kolmanteen ryhmään väittämät 2, 3, 5 ja 9, sekä neljänteen ryhmään väittämät 4, 7, ja 12. Osa väittämistä voidaan toki sijoittaa useampiin ryhmiin – myös tämän takia väittämät olivat lomakkeella satunnaisessa järjestyksessä.

4.1 Kyselyn vastaukset

Selvitän tutkimukseni tuloksia jokaisen ryhmän kohdalla ensin yleisemmällä tasolla eli kaikkien vastaajien osalta. Sen jälkeen havainnollistan, miten eri taustatekijät ovat vaikuttaneet vastauksiin. Taustatekijöiksi eli muuttujiksi olen tähän yhteyteen valinnut suoritettut kaunokirjallisen kääntämisen kurssit ja työkokemuksen käännoäsalalta.

4.1.1 Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ja sen vaikeudesta

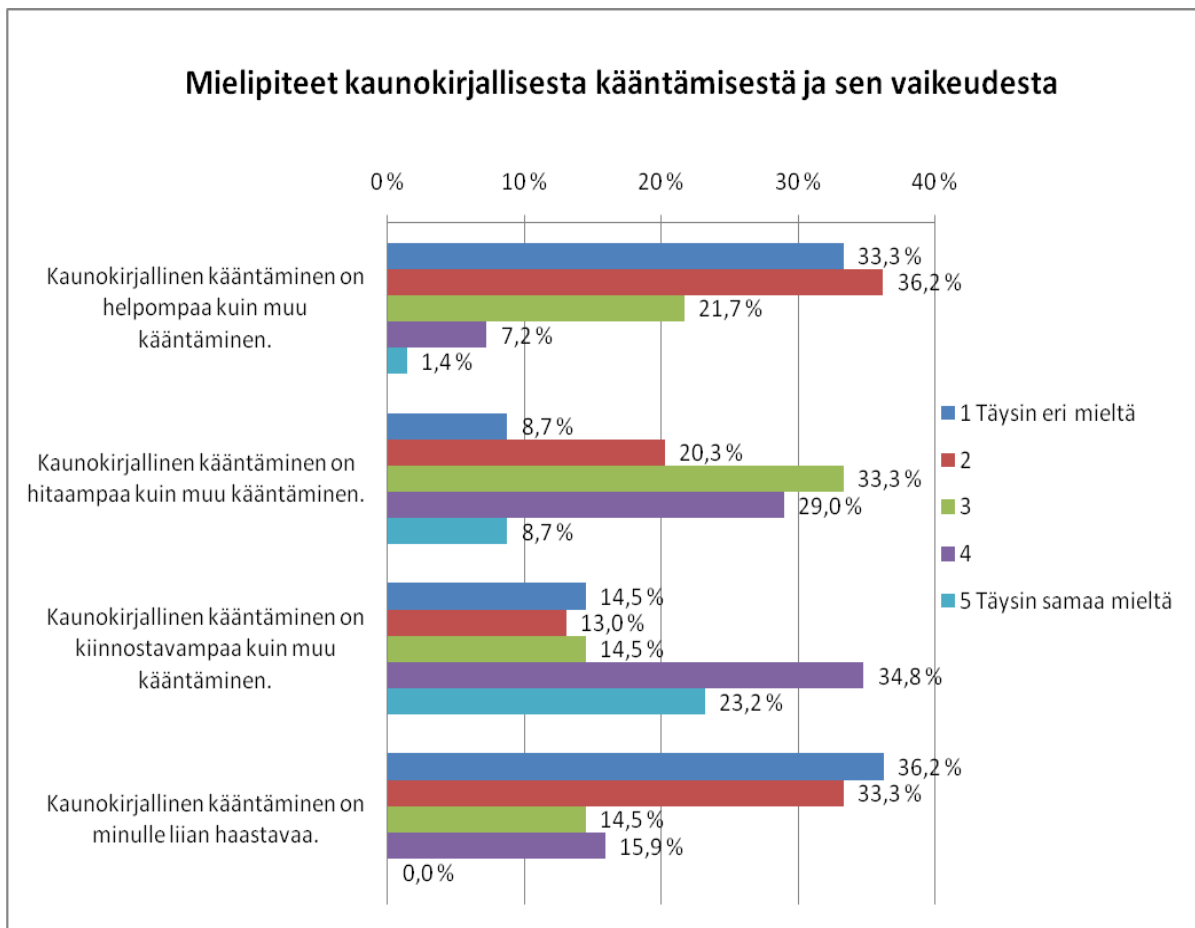
Ensimmäisen ryhmän väittämillä pyrin selvittämään käännoätieteen opiskelijoiden ajatuksia kaunokirjallisesta kääntämisestä ylipäänsä sekä sen vaikeudesta. Tämän ryhmän väittämät käsittelevät kaunokirjallisen kääntämisen helppousastetta, hitautta, kiinnostavuutta ja vaativuutta.

Ensimmäinen mielipideväittäma kyselylomakkeella oli, että kaunokirjallinen kääntäminen on helpompaa kuin muu kääntäminen. Suurin osa, yhteensä 69,5 prosenttia, oli tästä joko täysin eri mieltä tai jokseenkin eri mieltä (kuva 1). Vain 8,6 prosenttia piti kaunokirjallista kääntämistä helpompana kuin muuta kääntämistä.

Toinen kaunokirjallisen kääntämisen vaikeuteen liittyvä väittämä oli, että kaunokirjallisuuden kääntäminen on hitaampaa kuin muu kääntäminen. Tästä mielipiteet jakautuivat hieman tasaisemmin: Jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 37,7 prosenttia vastaajista, mutta jokseenkin tai täysin eri mieltä oli 29,0 prosenttia vastaajista.

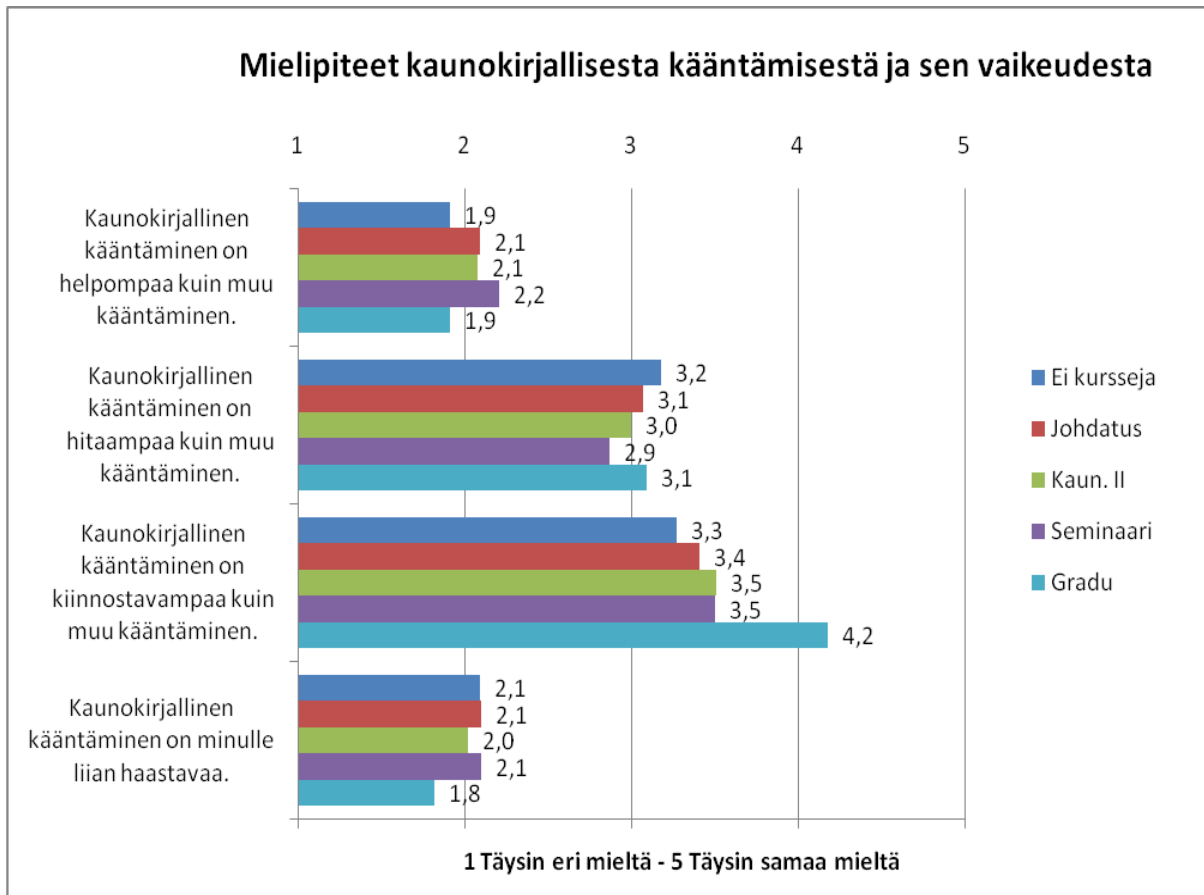
Kolmantena tämän ryhmän väittämänä oli, että kaunokirjallinen kääntäminen on kiinnostavampaa kuin muu kääntäminen. Tästä 58,0 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä, kun 27,5 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä.

Viimeiseksi selvitin vaativuuden osalta, pitivätkö vastaajat kaunokirjallisuuden kääntämistä itselleen liian haastavana. 15,9 prosenttia piti sitä itselleen liian haastavana, kun taas toista mieltä oli jopa 69,5 prosenttia kyselyyn vastanneista.

Kuva 1: Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ja sen vaikeudesta

Mielenkiintoinen havainto oli, että vaikka kaunokirjallista kääntämistä pidettiin yleisesti muita kääntämisen lajeja haastavampana, suurin osa koki silti taitojensa riittävän siihen. Tämä kertoo mielestäni terveestä luottamuksesta omiin taitoihinsa, mikä on ehkä syntynyt juuri koulutuksessa saatujen kokemusten myötä. Kaunokirjallisen kääntämisen haastavuus olikin avointen vastausten perusteella yksi syy siihen, miksi sitä pidettiin niin kiinnostavana – ja toisaalta myös sille, miksi se ei toisia kiinnostanut.

Kuva 2: Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä suoritetun kurssin mukaan

Suoritetut kurssit ja mahdollinen kaunokirjallisesta kääntämisestä kirjoitettu gradu vaikuttivat tämän osion vastauksiin siten, että kaunokirjallisesta kääntämisestä gradunsa tekevät pitivät kaunokirjallista kääntämistä selvästi kiinnostavampana toisia ryhmiä enemmän, eivätkä juuri kokeneet kaunokirjallisen kääntämisen olevan itselleen liian haastavaa (kuva 2). Silti graduntekijät pitivät sitä kuitenkin hieman vaikeampana kuin esimerkiksi suomentamisseminaarin suorittaneet. Kaunokirjallisen kääntämisen hitauden suhteen ei ollut merkittäviä mielipide-eroja sen suhteen, oliko vastaaja suorittanut kurssseja enemmän vai vähemmän – jälleen seminaarin käyneet korostivat hitautta vähemmän.

4.1.2 Mielenpiteet kaunokirjalliseen kääntämiseen tarvittavista kyvyistä

Toisen ryhmän väittämien avulla tarkoitukseni oli selvittää, minkälaisia kykyjä opiskelijoiden mielestä kaunokirjallisessa kääntämisessä tarvitaan. Kykyihin liittyviä käsiteltäviä asioita olivat kääntäjän sanavarasto, sananvalinnat, kielitaito, yleissivistys ja tiedonhakutaidot.

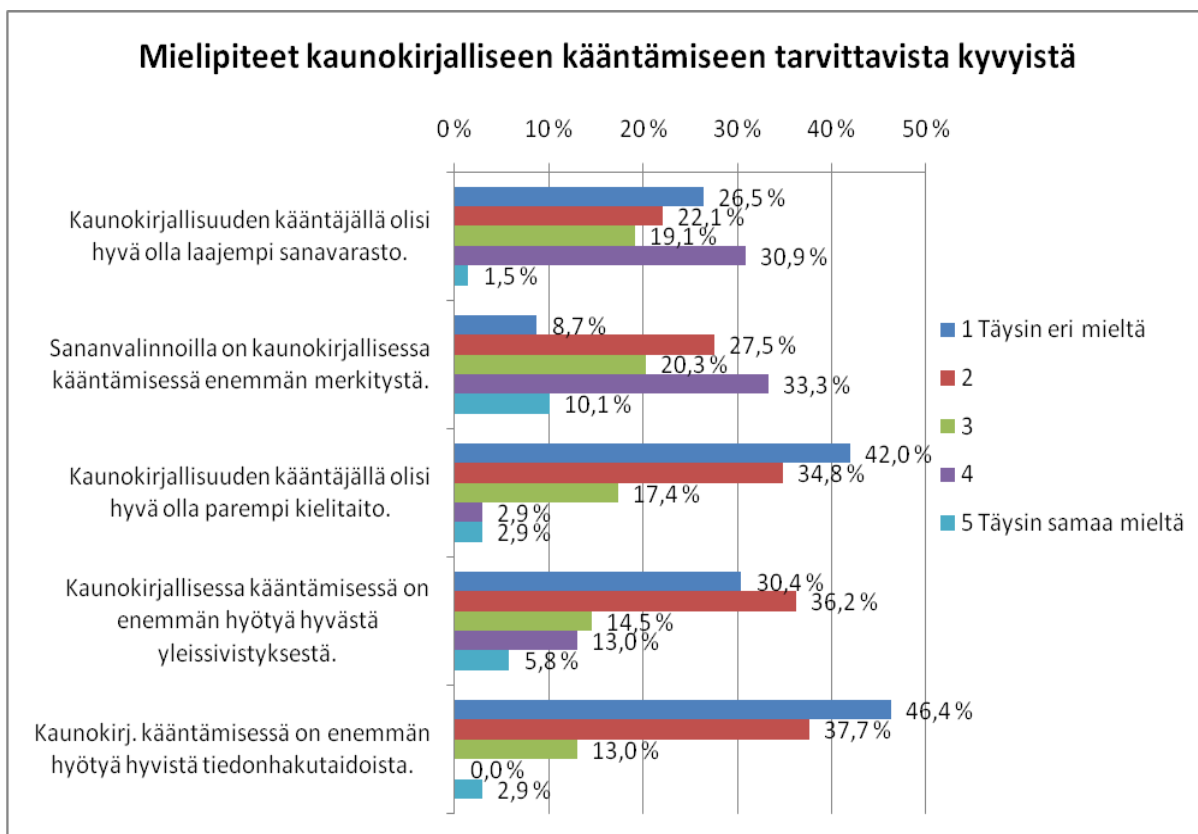
Ensimmäisenä selvitin kaunokirjalliseen kääntämiseen tarvittavista kyvyistä, täytyykö kaunokirjallisuuden kääntäjällä olla vastaajien mielestä laajempi sanavarasto kuin muilla kääntäjillä. Tässä mielenpiteet jakautuivat melko tasaisesti: 32,4 prosenttia oli sitä mieltä, että sanavaraston tulisi olla laajempi, kun taas 48,6 prosenttia koki, ettei sanavaraston tarvitse olla laajempi kuin muillakaan kääntäjillä (kuva 3).

Seuraava taitoihin liittyvä kohta oli sananvalintojen merkitys. Esitin väittämän, että kaunokirjallisessa kääntämisessä sananvalinnoilla on suurempi merkitys kuin muussa kääntämisessä. Jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 43,4 prosenttia vastaajista, ja 36,2 prosenttia oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Tämäkään ei siis jakanut mielenpiteitä jyrkästi.

Väittäjä, että kaunokirjallisuuden kääntäjällä olisi hyvä olla parempi kielitaito kuin muilla kääntäjillä, sai jo selvemman vastauksen. Peräti 65,8 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä, kun vain 5,8 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Selvä enemmistö siis oli sitä mieltä, ettei kielitaidon tarvitse olla parempi kuin muilla kääntäjillä.

Kun selvitin hyvän yleissivistyksen merkitystä, 66,6 prosenttia vastaajista koki, ettei hyvä yleissivistys ole kaunokirjallisuuden kääntäjälle sen tärkeämpi kuin muillekaan kääntäjille, ja vain 18,8 prosenttia vastasi olevansa eri mieltä.

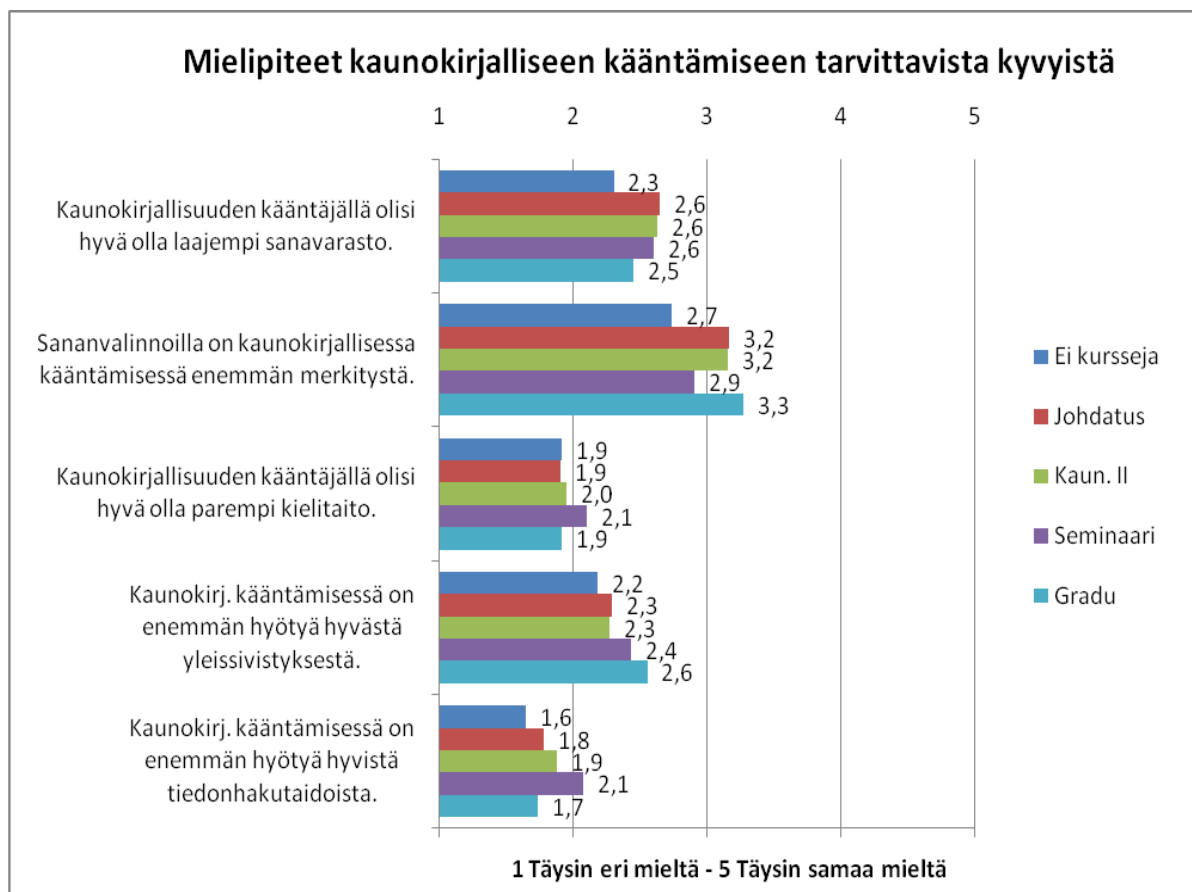
Viimeisenä taitoihin liittyvänä väittämänä oli, että kaunokirjallisessa kääntämisessä on enemmän hyötyä hyvistä tiedonhakutaidoista kuin muussa kääntämisessä. Tästä vain 2,9 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä, kun taas jopa 84,1 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä.

Kuva 3: Mielipiteet kaunokirjalliseen kääntämiseen tarvittavista kyvyistä

Sanavaraston ja sananvalintojen merkitys saivat siis vastauksia melko tasaisesti puolesta ja vastaan, mutta sanavaraston ja sananvalintojen merkitystä näytetään painottavan hiukan enemmän kaunokirjallisessa kääntämisessä kuin muussa kääntämisessä. Vastaajat ehkä ajattelevat, että kaikenlaisessa kääntämisessä tarvitaan hyvää sanavarastoa ja oikeita sananvalintoja, mutta kääntämisen eri aloilla ne ovat vain erilaisia, eivät sen vähäpätöisempiä kuin muuallakaan.

Kielitaidosta ja hyvästä yleissivistyksestä oltiin selvästi sitä mieltä, että kaunokirjallisuuden kääntäjälle ne eivät ole sen tärkeämpiä kuin muillekaan kääntäjille. Samoin tiedonhakutaitojen merkityksestä oltiin jyrkästi sitä mieltä, että kyseiset taidot eivät ole tärkeämpiä. Sananvalintoja ja muita tavallaan luovempia taitoja voidaan siis hiukan enemmän painottaa kaunokirjallisuuden kääntäjillä, mutta tällaiset selvät, mitattavat taidot halutaan mieluummin pitää kaikille kääntäjille tärkeinä taitoina. Pekkanen (2006: 85) muistuttaa, että kaunokirjallisuuden kääntäjä joutuu usein liikkumaan koko yhteiskunnan ja kulttuurin kirjon alueella, etsimään monenlaista erikoisalan tietoa ja liikkumaan sulavasti erikoiskielen ja yleiskielen välillä. Kulttuurintuntemus ja yleissivistys ovat siis kaunokirjallisuuden kääntäjälle tärkeitä siinä missä asiatekstienkin kääntäjälle.

Kuva 4: Mielipiteet kaunokirjalliseen kääntämiseen tarvittavista kyvyistä suoritettujen kurssien mukaan

Kun tuloksia vertailtiin suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen kurssien mukaan, vastaukset jakautuivat melko tasaisesti (kuva 4). Sananvalintojen merkitystä graduntekijät painottivat enemmän kuin sellaiset, jotka eivät olleet suorittaneet kaunokirjallisen kääntämisen kursseja. Hyvän yleissivistyksen merkitys kasvoi hiukan sitä mukaa, mitä enemmän kursseja oli suoritettuna, ja tiedonhakutaitojen merkityskin kasvoi aina suomentamisseminaariin asti, mutta laski sitten graduntekijöiden kohdalla. Erityisen jyrkkiä eroja ei kuitenkaan ollut eri vastaajaryhmien mielipiteiden välillä.

Kuva 5: Mielipiteet kaunokirjalliseen kääntämiseen tarvittavista kyvyistä työkokemuksen mukaan

Työkokemuksen mukaan vertailtuna mielipiteet jakautuivat hyvin tasaisesti (kuva 5). Ne joilla oli jo työkokemusta, painottivat hieman enemmän sanavarastoa ja hieman vähemmän sananvalintoja ja hyvää yleissivistystä kuin ne, joilla työkokemusta ei ollut. Erot eivät kuitenkaan olleet merkittäviä.

4.1.3 Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina

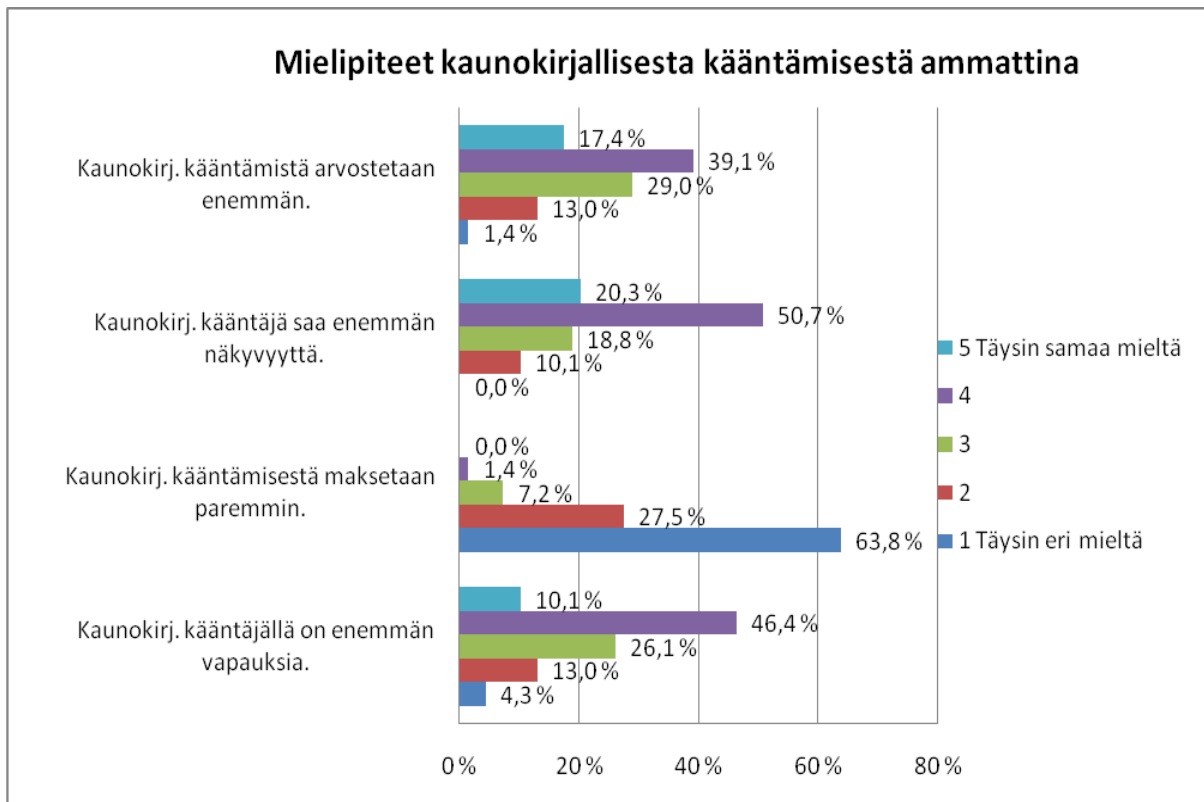
Kolmannen ryhmän väittämällä selvitin, millainen kuva opiskelijoilla oli kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina. Käsiteltäviä asioita olivat alan arvostus, näkyvyys, palkkaus ja kaunokirjallisen kääntäjän vapaudet.

Ensimmäinen väittämä, joka mittasi mielipiteitä kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina, oli että kaunokirjallisuuden kääntäjillä on enemmän vapauksia kuin muilla kääntäjillä. Tästä 56,5 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä (kuva 6). 17,3 prosenttia koki, että kaunokirjallisella kääntäjällä ei ole sen enempää vapauksia kuin muillakaan kääntäjillä.

Toinen tähän ryhmään kuuluva väittäjä oli, että kaunokirjallisuuden kääntämisestä maksetaan paremmin kuin muusta kääntämisestä. Ainoastaan 1,4 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä, kun huimat 91,3 prosenttia koki, että kaunokirjallisuuden kääntämisestä ei makseta ainakaan paremmin kuin muusta kääntämisestä.

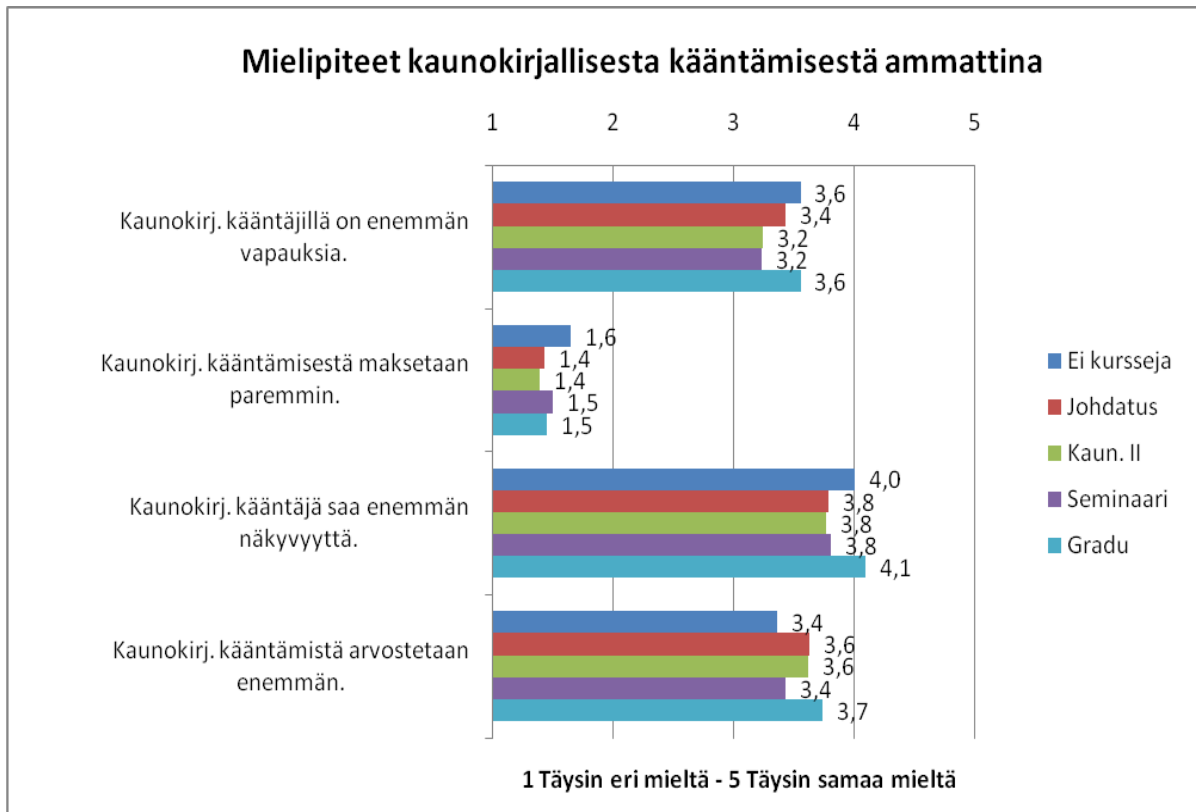
Näkyvyydessä taas kaunokirjallisuuden kääntäjä peittosi muut kääntäjät: 71 prosenttia oli sitä mieltä, että kaunokirjallisuuden kääntäjä saa enemmän näkyvyyttä kuin muut kääntäjät, kun 10,1 prosenttia oli eri mieltä.

Myös arvostuksen suhteen kaunokirjallisuuden kääntäjä oli melko hyvässä asemassa. 56,5 oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kaunokirjallista kääntämistä arvostetaan enemmän kuin muuta kääntämistä, kun 14,4 prosenttia vastaajista oli tästä jokseenkin tai täysin eri mieltä.

Kuva 6: Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina

Kaunokirjallisuuden kääntämistä siis arvostetaan, ja kääntäjä saa enemmän näkyvyyttäkin, mutta palkkauksessa se ei näy. Tämä on ajankohtainen aihe, josta on viime aikoina keskusteltu eri medioissa. Lisäksi näkyvyyttä on saanut myös av-kääntäjien huono palkkiotilanne, mutta näiden luovien käännösalojen tilanne vaatii vieläkin suuria parannuksia (Ihander & Sorsa 2010). Huono palkkaus tuli esille myös useissa avointen kysymysten vastauksissa, joita käsittelem myöhemmin.

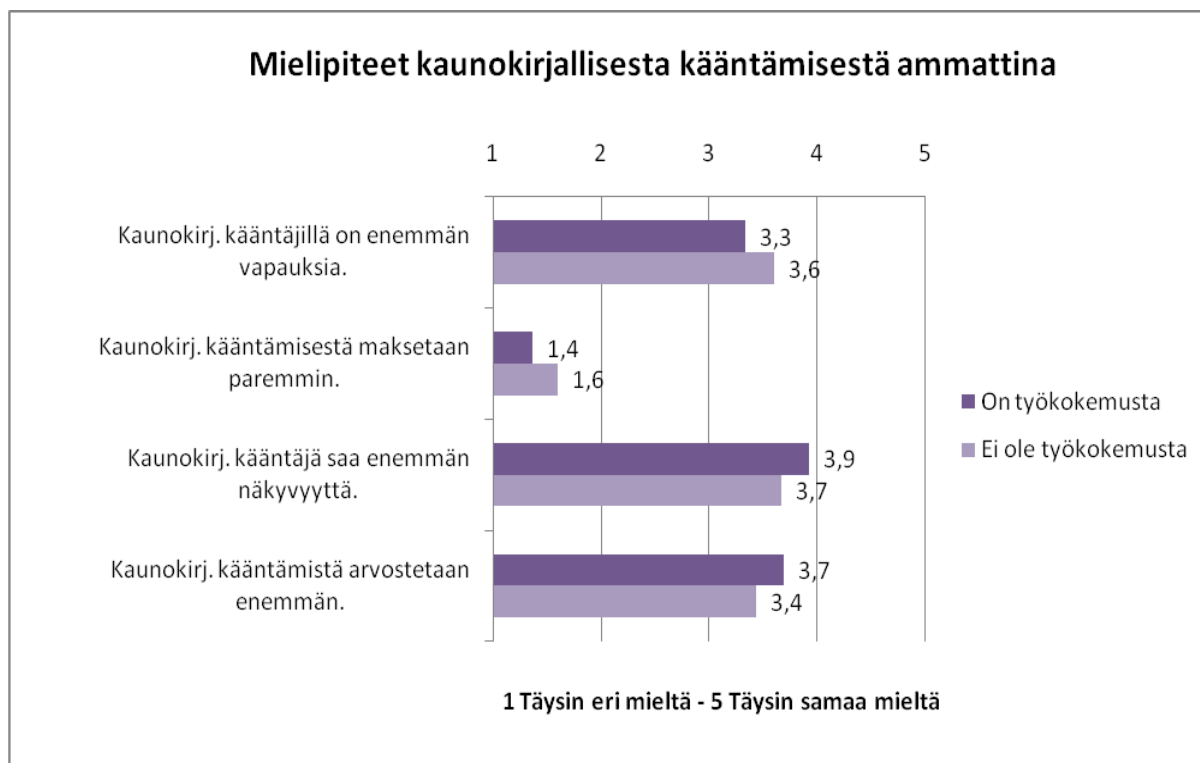

Kuva 7: Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina suoritettujen kurssien mukaan

Kun mielipiteitä kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina vertailtiin suoritettujen kurssien mukaan, vastaukset jakautuivat hyvin tasaisesti (kuva 7). Kurseja suorittamattomat ja graduntekijät painottivat hieman enemmän kaunokirjallisen kääntäjän vapauksia ja näkyvyyttä, mutta selkeitä eroja ei syntynyt. Kurseja käymättömät ajattelivat hieman useammin, että kaunokirjallisesta kääntämisestä maksettaisiin paremmin kuin muusta kääntämisestä, mutta siinäkin ero jäi pieneksi muihin vastaajiin nähden.

Arvostuskysymyksessä graduntekijät olivat hieman useammin samaa mieltä kuin ne, jotka eivät olleet suorittaneet kaunokirjallisen kääntämisen kurseja. Käsitteet alan palkkauksesta ja arvostuksesta ovatkin todennäköisesti syntyneet muilla kursseilla kuin varsinaisilla

kaunokirjallisen kääntämisen kursseilla – esimerkiksi työelämätaikurssilla ja muiden kääntäjänkoulutuksen opintojen aikana aihetta on sivuttu useaan otteeseen.

Kuva 8: Mielipiteet kaunokirjallisesta kääntämisestä ammattina työkokemuksen mukaan

Työkokemuksen mukaan vertailtuna vastauksissa on hiukan eroja, mutta ei kovin paljon (kuva 8). Työelämässä toimineet ajattelivat useammin, että kaunokirjallisuuden kääntäjillä on vähemmän vapauksia ja huono palkka, mutta näkyvyyttä ja arvostusta he painottivat enemmän. Työelämästä kokemusta saaneet opiskelijat olivat toimineet lähinnä asiategstien kääntämisen saralla, jolloin kääntäjä voi tuntua helposti näkymättömämmältä ja anonyymimmältä kuin esimerkiksi kaunokirjallisuudessa.

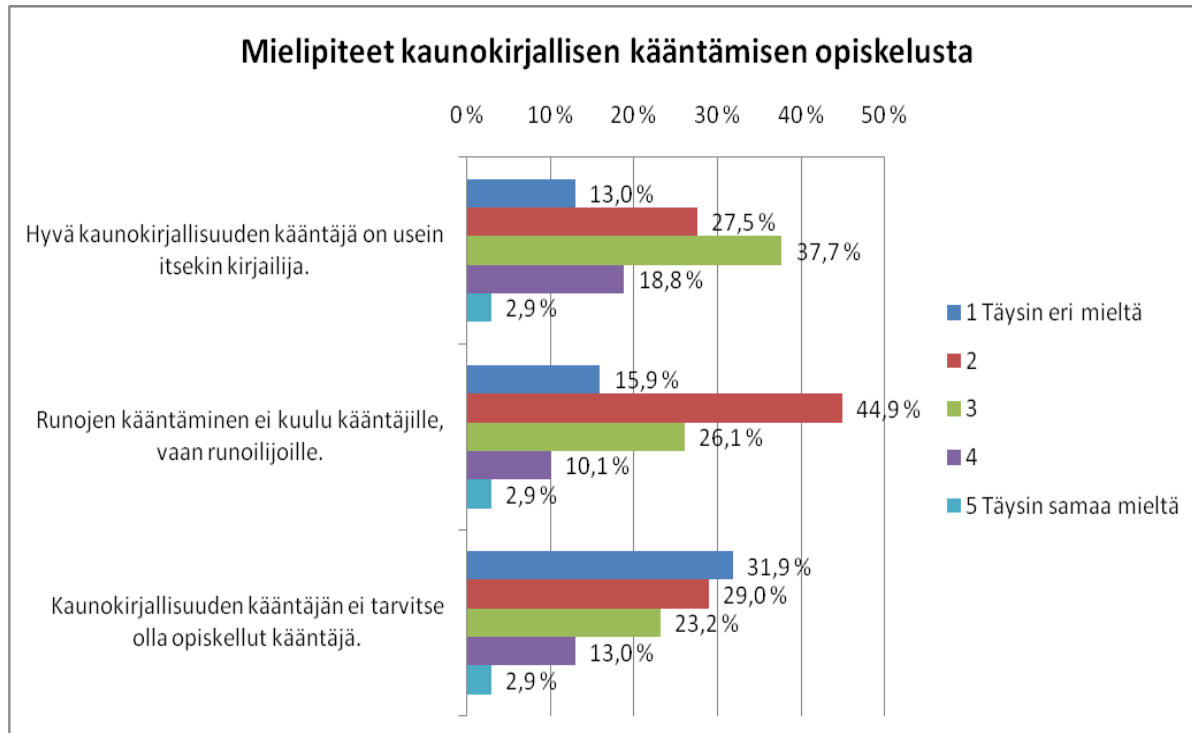
4.1.4 Mielipiteet kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta

Tämän ryhmän väitteiden avulla yritin kartoittaa, kuinka tiukasti opiskelijat rajoittavat kaunokirjallisen kääntämisen ainoastaan opiskelleille kääntäjille, vai painottuisiko työ heidän mielestään enemmän kirjailijoille. Useastihan esimerkiksi runojen kääntäjät ovat itsekin runoilijoita, kuten esimerkiksi Kirsi Kunnas, Eino Leino tai Otto Manninen. Samoin filosofisten tekstien kääntäjät ovat usein filosofeja. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö opiskellut kääntäjä voisi yhtä lailla kääntää niin runoja kuin filosofian alan tekstejäkin.

Ensimmäinen tähän ryhmään sijoittamani monivalintaväittäjä oli, että hyvä kaunokirjallisuuden kääntäjä on usein itsekin kirjailija. Tämä ei jakanut mielipiteitä kovin jyrkästi. 21,7 prosenttia vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä, ja 40,5 prosenttia oli jokseenkin tai täysin eri mieltä (kuva 9). Tässä kohtaa voi toki miettiä väittämän sanamuotoja – koska olin sisältänyt siihen adjektiivin *hyvä*, osa vastaajista saattoi ajatella ns. korkeakulttuurisempaa ja vaativampaa kaunokirjallisuutta, jonka voidaan ajatella olevan jo lähempänä runoutta.

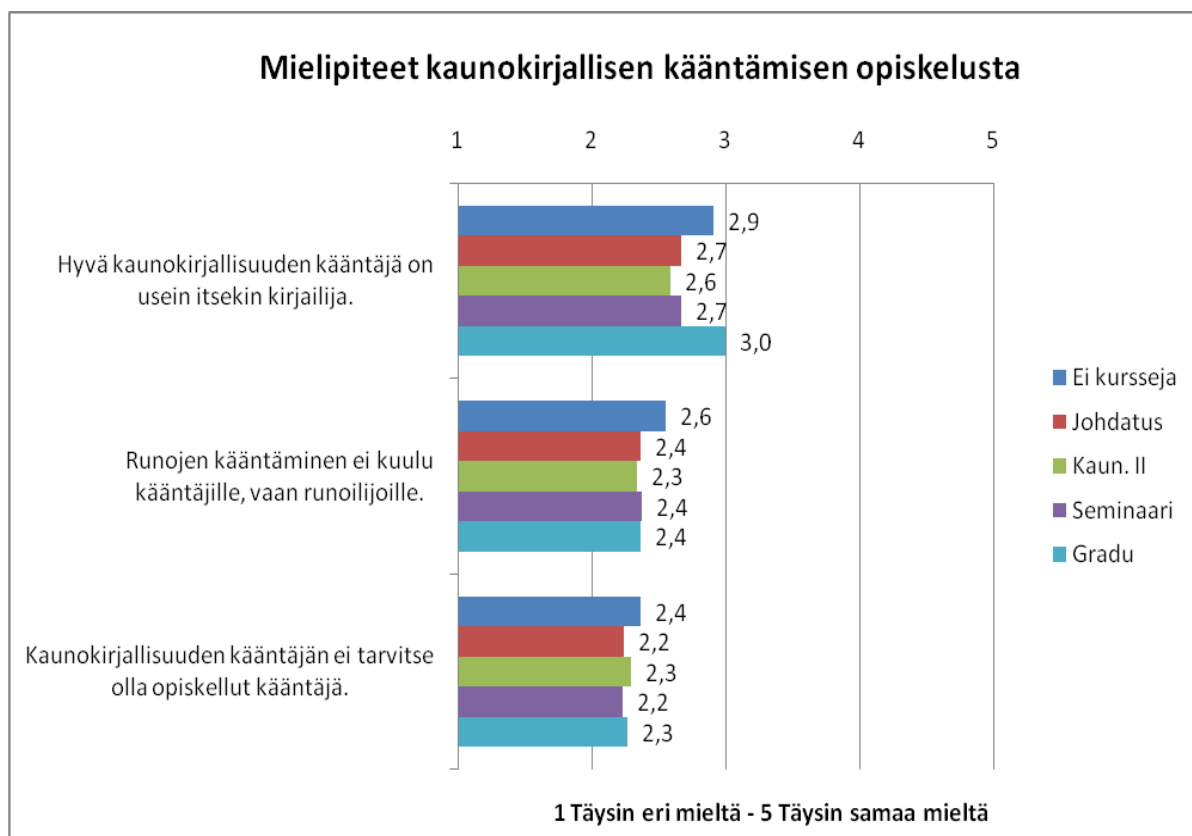
Seuraavaksi kysyin kaunokirjallisen kääntämisen opiskeluun liittyen, pitäisikö runojen kääntäminen jättää pelkästään runoilijoille. Suurin osa eli 60,8 prosenttia oli sitä mieltä, ettei runojen kääntäminen kuulu vain runoilijoille, kun taas 13 prosenttia koko päinvastoin.

Viimeiseksi selvitin opiskelun merkitystä kaunokirjallisuuden kääntäjälle. 15,9 prosenttia oli sitä mieltä, ettei kaunokirjallisuuden kääntäjän tarvitse olla opiskellut kääntäjä, kun taas suurin osa eli 60,9 prosenttia vastaajista oli toista mieltä. Käännöstieteen opinnot siis koettiin tärkeiksi kaunokirjallisuuden kääntäjille.

Kuva 9: Mielipiteet kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta

Kaunokirjallisuuden kääntämistä ei kovin herkästi jätettäisi kirjailijoille tai esimerkiksi harrastelijoille: Lähes puolet koki, ettei hyvä kaunokirjallisuuden kääntäjä ole yleensä itsekkin kirjailija, ja selvästi yli puolet koki, että kaunokirjallisuuden kääntäjän täytyy olla opiskellut kääntäjä. Tässä näkyy todennäköisesti vastaajien tausta – koska he ovat itsekkin käänntieteen opiskelijoita, he ajattelevat, että kaikkien kääntäjien tulee olla ammattitaitoisia, opiskelleita kääntäjiä. Tässä kohtaa olisikin kiinnostavaa verrata maallikkojen ja opiskelijoiden näkemyksiä. Itse ainakin olen törmännyt usein siihen luuloon, että kaunokirjallisuutta voisi kääntää kuka tahansa harrastelija, joka vain sattuu pitämään lukemisesta ja kirjoittamisesta. Tällainen asenne heijastuu toki myös alan työehdoissa ja palkkauksessa.

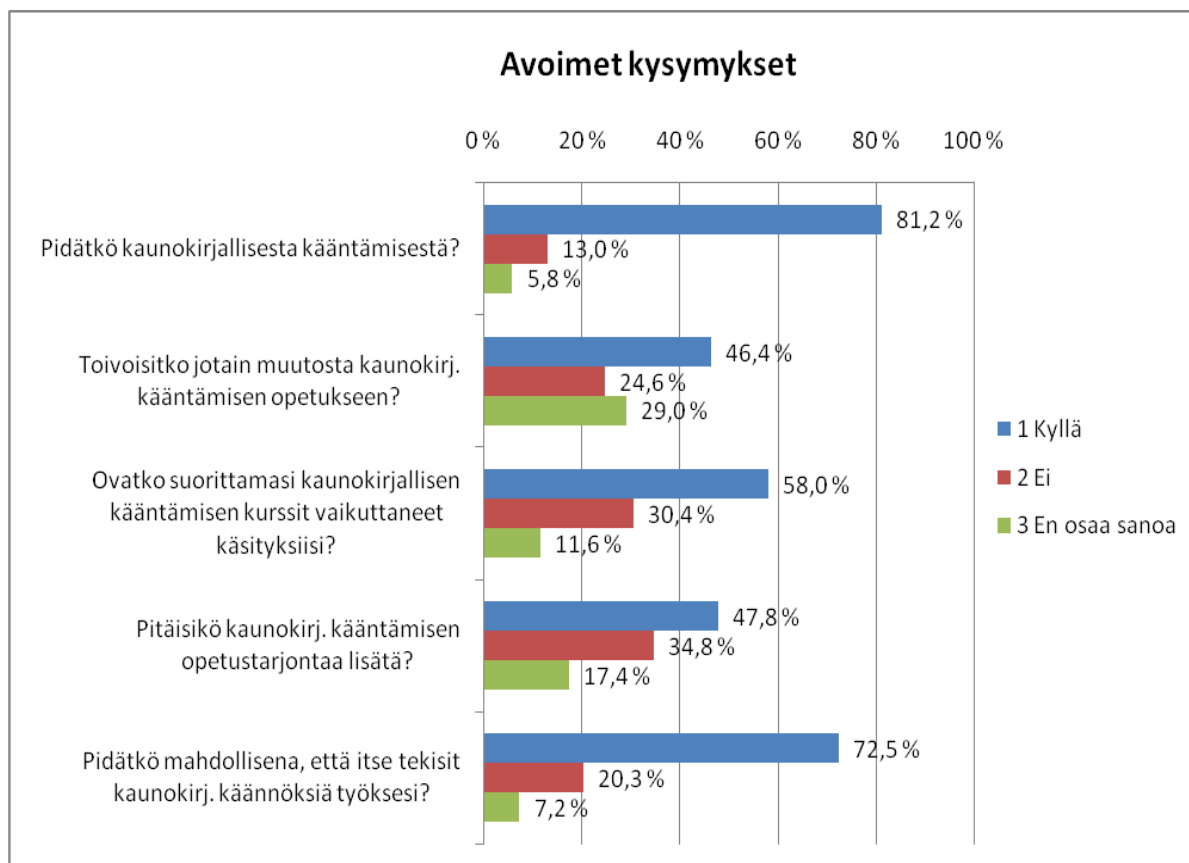

Kuva 10: Mielipiteet kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta suorittettujen kurssien mukaan

Kun näkemyksiä kaunokirjallisen kääntämisen opiskelusta vertailtiin suorittettujen kurssien mukaan, syntyi hyvin pieniä eroja (kuva 10). Kurkseja käymättömät olivat hiukan muita enemmän sitä mieltä, että runojen kääntäminen kuuluisi runoilijoille eikä kaunokirjallisuuden kääntäjän tarvitsisi olla opiskellut kääntäjä, mutta mielipide-erot eivät olleet merkittäviä.

4.1.5 Avoimet kysymykset

Avoimilla kysymyksillä halusin selvittää opiskelijoiden mieltymystä kaunokirjalliseen kääntämiseen ylipäänsä sekä sen ajatuksia sen opetustarjonnasta. Kysyin myös, voisiko vastaaja joskus tehdä kaunokirjallisia käännöksiä työksensä. Alla on esitetty avointen kysymysten vastaukset kaaviona (kuva 11).

Kuva 11: Avointen kysymysten vastaukset

Ensimmäisenä avoimena kysymyksenä oli yksinkertaisesti: ”Pidätkö kaunokirjallisesta kääntämisestä?” 81,2 prosenttia vastasi pitävänsä, ja 13 prosenttia vastasi, ettei pidä siitä. Yleisimpiä perusteluja kaunokirjallisesta kääntämisestä pitämiselle olivat käännöstyön luovuus, vapaus, taiteellisuus ja monipuolisuus. Tekstien teemat kiinnostavat, ja kääntäjä kokee pääsevänsä syvemmälle tekstiin. Sanoilla leikittely ja tyylin hiominen nousivat myös tärkeiksi asioiksi. Lisäksi moni mainitsi pitävänsä kaunokirjallisuuden lukemisesta erittäin paljon, ja siksi myös kaunokirjallinen kääntäminen kiinnosti. Työn pitkäjänteisyyskin koettiin hyväksi asiaksi. Täysin varauksetta kaunokirjallisesta kääntämisestä ei aina pidetty – esimerkiksi palkkaus mainittiin usein huonoksi puoleksi, tai kuten eräs vastaajista huomautti:

”työstä on helpompi pitää jos se ei aja köyhyyteen.” Esimerkkejä kaunokirjallisesta kääntämisestä pitävien vastauksista:

”Kyllä. Luen kaunokirjallisuutta huvikseni, joten kiinnostus tulee ensisijaisesti siitä. Olen kuitenkin huomannut, että myös itse kaunokirjallinen kääntäminen on kiehtovampaa kuin asiatekstien kääntäminen. Luovuutta tulee käytettyä enemmän, teksti sisältää monipuolisesti merkityksiä eikä ole puisevaa. Tuntee myös tekevänsä jotakin kulttuurisen ja taiteellisen pääoman hyväksi.”

”Käännöskurssien perusteella kyllä. Pidän siitä ehkä sen vapauden vuoksi – rakenteissa ei tarvitse olla niin tarkkaan kiinni. Toisaalta pidän myös tyylin tavoittamisen muodostamasta haasteesta.”

”Pidän kyllä. Luen kaunokirjallisuutta erittäin mielelläni ja olen joskus kirjoittanut itsekin, joskaan en vakavassa mielessä. Kaunokirjallisuus kiehtoo mielikuvitusta ja tyyleillä taiteilu, taiteellinen ilmaisu ja henkilöhahmojen luominen kiinnostavat. Kaunokirjallisuuden tapa luoda kuvia ja kertomuksia maailmasta on usein mielenkiintoisempi kuin asiatekstien.”

Mielenkiintoista oli, että vastaajat, jotka ilmoittivat, etteivät pidä kaunokirjallisesta kääntämisestä, käyttivät lähes samoja perusteluja kuin siitä pitävät. Useat heistä kokivat luovuuden, haastavuuden ja pitkäjänteisyyden kielteisiksi asioiksi:

”En. Liitän kaunokirjallisen kääntämisen luovaan kirjoittamiseen ja kirjallisuuteen, joista kummastakaan en oikein pidä. Koen sen vieraana alana, ja samalla tavalla kuin en tekisi lääketieteellisiä tai molekyylibiologisaiheisia yms käännöksiä, en myöskään koe taitoni riittävän kaunokirjalliseen kääntämiseen. Pitäydyn mieluummin niissä aloissa, joissa ymmärrän aihepiiriä kuten tekniset ja poliittiset tekstit.”

”En ole lajia vielä paljoa kokeillut, mutta se ei ainakaan tässä vaiheessa opintoja tunnu siltä oikealta alavalinnalta. Käännösprosessit ovat niin pitkiä, että sähkökänä tyyppinä luulen, että en kestäisi sitä vatvomista... Mieli voi kyllä vielä muuttua!”

”En kovin paljon, koska se tuntuu niin vaikealta.”

Seuraavaksi kysyin, toivoisiko vastaaja jotakin muutosta kaunokirjallisen kääntämisen opetukseen. Esimerkinomaisesti kysyin, pitäisikö esimerkiksi teoriaa tai käytäntöä painottaa nykyistä enemmän. Tässä mielipiteet jakoutuivat tasaisemmin kuin edellisessä kysymyksessä: 46,4 prosenttia toivoi muutosta ja 24,6 prosenttia ei toivonut muutosta. Muutosta toivovat kaipasivat melko tasaisesti teoriaa ja käytäntöä lisää, kukin omien mieltymystensä mukaan. Toiset kokivat, että vain kääntämällä oppii kunnolla, kun taas toiset kokivat, että kääntäjäopiskelijoiden teoriapohja on melko heikko. Lisäksi monet kaipasivat oikeita työelämän toimeksiantoja ja käytännön tietoa alalle hakeutumisesta sekä pidempiä käännöksiä ja ylipäänsä enemmän käännoستهتviä. Kaunokirjallisista käännoستهتistä koettua palautetta arvostetaan, vaikka palautteessakin on ongelmansa.

”Enemmän teoriaa. Mielestäni opetuksen tulisi sisältää kirjallisuustieteen perusteita, että kaunokirjallinen kääntäjä tietäisi edes perussuuntaukset (struktuurismi, formalismi jne), mahdollisesti myös kielifilosofia, semiotiikka ym. sopisivat tähän yhteyteen. Opetusta vaivaa yleisesti teoreettisen pohjan puute. Hyvä teoriapohja luo edellytykset perustella tarve kääntämisen yliopistotasoiselle opetukselle.”

”Käymäni kurssit ovat mielestäni olleet sopivan käytännönläheisiä. En tiedä, mitä teoriaa pitäisi opettaa erikseen kaunokirjallisen käännoستهت tiimoilta. Välillä on kyllä tuntunut siltä, että varsinaista kritiikkiä ei käännoستهتistä tahdo saada, koska kaikki varovat vahingoittamasta toisten herkkiä tunteita tiukalla kritiikillä. Mutta kuinka luovuutta arvostellaan?”

”Toivoisin, että tulevissa kursseissa käsiteltäisiin kaunokirjallista kääntämistä myös käytännön työelämän kannalta, eli konkreettisesti sellaisia asioita kuten työhön käytettävän ajan arvioiminen, toimeentulo, erilaiset työtavat jne. Teoriat ovat mielestäni myös tärkeitä ja auttavat oman käännoستهtologian hahmottamisessa.”

”Olen kyllä periaatteessa hyvin tyytyväinen opetukseen. Enemmän voitaisiin silti puhua työelämästä ts. kertoa esim, mihin pitää ottaa yhteyttä ja mitä pitää tehdä jos haluaa kääntää kaunokirjallisuutta työkseen.”

”Ihmisille voisi ehkä opettaa enemmän työelämätaitoja. Nykyään lähinnä todetaan, että toivotonta on sekä alalle pääsy että sillä hommalla eläminen. Kursseilla voitaisiin kääntää enemmän. Minusta itse kääntäminen on hyödyllisempää kuin esimerkiksi lukemattomien muiden ihmisten käännoستهtten ruotiminen.”

”Kurssit ovat olleet ihan hyviä. Niissä on ollut sopivasti sekä käytäntöä että teoriaa. Ikävintä on, että kursseilla ehditään aina kääntää vain kovin lyhyt teksti, joka usein on osa isompaa kokonaisuutta. Esimerkiksi novellistakin saatetaan kääntää vain osa. Kokonaisuuden hallintaa olisi ehkä hyvä opetella lisää.”

Kolmantena kysyin, ovatko suoritettujen kaunokirjallisen kääntämisen kurssit vaikuttaneet vastaajan käsityksiin kaunokirjallisesta kääntämisestä. Tähän 58 prosenttia vastasi, että kurssit ovat vaikuttaneet, ja 30,4 prosenttia oli eri mieltä. Toisilla käsitykset olivat muuttuneet itse kaunokirjallisesta kääntämisestä, toisilla kaunokirjallisuuden kääntäjän työstä ammattina. Ammatin puolelta useat mainitsivat jälleen huonon palkkauksen. Itse työstä useimmat sanoivat kaunokirjallisen kääntämisen olevan vaikeampaa kuin he aluksi luulivat, mutta toisaalta jotkut kokivat sen olevan helpompaa kuin luulivat.

”Selväksi on käynyt, että palkka on surkea, naisia sorretaan alalla ja että töitä on vaikea saada ja sitten kun töitä saa niin tuleekin kauhea kiire kun kaikki kasaantuu samaan ajankohtaan.”

”Ovat, mutta en tiedä osaanko erottaa (tai onko se edes mahdollista) kaunokirjallisen kääntämiskäsityksen muutosta kääntämiskäsitykseni muutoksesta yleensä. Kaikki suorittamani käännöstieteen opinnot ovat muovanneet käsitystäni kääntämisestä siitä asti kuin aloitin opiskelijana käännöstieteen laitoksella. Ainakin kaunokirjallisesta kääntämisestä on karissut glamour. Niukasti rahaa ja homma ei ole aina niin yksinkertaista kuin voisi kuvitella. Tietynlainen ilmaisun vapaus verrattuna esimerkiksi asiakirjakääntämiseen ei tarkoita sitä, että kaunokirjallisen tekstin kääntäminen olisi helppoa, ja kääntäjä voisi mellastaa kuin pellossa.”

”Kaunokirjallinen kääntäminen on vielä vaikeampaa ja monivivahteisempaa kuin luulin.”

”Ovat. Kaunokirjallinen kääntäminen vaatii enemmän luovuutta kääntäjältä kuin olin ennen tajunnut. Eikä riitä että löytää oikeat sanat ja ilmaisut, vaan tekstistä täytyy tulla sujuvaa ja tunnelma on tärkeämpi kuin asiateksteissä. Kursseilla olen tajunnut miten paljon kääntäjä muokkaa tekstiä ja tekee valintoja.”

”Olen ymmärtänyt, miten haastavasta puuhasta onkaan kyse. Myös käsitykset kaunon

kääntäjien arvostuksesta ja palkkauksesta ovat avanneet silmäni sille, ettei haaveammattini enää ehkä olekaan yksinomaan kaunon kääntäjä, vaan sitä voisi tehdä enemmänkin muiden käännoستهتävien ohella piristykseksi.”

”Eivät kovinkaan paljoa ole vaikuttaneet, edelleen koen sen palkitsevana mutta todella haastavana ja työläänä.”

”Sillä tavalla ovat, että ennen kursseja en tiennyt, kuinka paljon kääntäjä joutuu itse näkemään vaivaa saadakseen käännoستهتöitä. Minulle oli uutta se, että kääntäjä joutuu kääntämään pitkälti apurahojen varassa, ja että kustantajat haluavat (melkein vaativat) että kääntäjällä on oltava apuraha, jotta kustantajalle ei tule niin suuria kustannuksia. Ylipäänsä käytännön tietoa on saanut aika paljon käännoستهتskursseilta.”

Neljäntenä avoimena kysymyksenä oli, pitäisikö kaunokirjallisen kääntämisen opetustarjontaa lisätä. 47,8 prosenttia vastaajista toivoi opetustarjonnan lisäämistä, ja 34,8 prosenttia piti nykyistä opetustarjontaa riittävänä. Opetustarjonnan lisäämistä toivovat kaipasivat enimmäkseen eri genreihin perehdyttäviä kursseja, oikeita toimeksiantoja ja kirjallisuusanalyysiä. Useimmat kuitenkin tiedostivat laitoksen rajalliset resurssit. Tarjonnan lisäämistä vastustavat perustelivat mielipiteensä useimmiten sillä, että kolmen kurssin aikana oppii jo riittävästi, eikä kannata lisätä opetusta alalle, jolla niin harva työllistyy. Toisaalta, kuten aiemminkin on jo todettu, kaunokirjallisen kääntämisen harjoituksista voi olla hyötyä kaikessa kääntämisessä. Lisäksi Pekkanen (2006: 83) huomauttaa, että jako kaunokirjallisiin ja asiapitoisiin teksteihin on hyvin karkea, ja rajalla tekstityypit lähestyvät toisiaan, kuten esimerkiksi esseissä, ajankuvauksissa ja elämäkerroissa.

”Enemmän erityylyisiä tekstejä: novelleja, runoja, lastenkirjoja, modernia kirjallisuutta.”

”Kursseja on mielestäni ihan sopiva määrä, jonkun mielestä ehkä liikaakin. Itse olen silti pitänyt käytännön kääntämiskursseista eniten juuri kaunokirjallisen kääntämisen kursseista, ja tuskin käytännön harjoittelusta haittaa on, vaikka työelämässä keskittyisinkin aivan muunlaisiin töihin ja teksteihin.”

”Ainahan niitä voi lisätä. Joku oikea toimeksianto olisi mukava lisä opiskelijoiden ansioluetteloon. Kursseille voisi pyytää puhumaan eri kustantajia. Lastenkirjallisuuden kääntäminen kiinnostaa minua, joten sellaiset kurssit olisivat kivoja.”

”Ei. Kaunokirjallinen kääntäminen on niin marginaalinen kääntämisen osa-alue käytännön työelämässä, että sen opetuksen lisääminen ei ole perusteltua. Korkeintaan audiovisuaalisen kääntämisen opetusta voisi lisätä.”

”Sitä on Tampereella aivan riittävästi. Asiatekstien, erityisesti lain ja hallinnon tai lääketieteen tms, kääntämisen opetusta pitäisi lisätä, sillä sen osaamisella on kysyntää.”

”Toki jos rahaa olisi käytettävissä enemmän, olisi hauskaa kääntää pidempiä tekstikokonaisuuksia/teoksia pienemmissä ryhmissä, mutta tämä ei liene kovin realistinen toive.”

”Tarjonta (kurssien määrä) on tällä hetkellä ihan ok. Teoriasisältöä tulisi lisätä. Käytännön puolesta voisi olla hyvä ajatus tarjota mahdollisuus kuulla oikean kaunokirjallisen kääntäjän kokemuksia työstään, tutustua kustantamoihin ja valmistaa kurssilla oma kaunokirjallisen kääntämisen portfolio / käännösnäyte työmarkkinoita varten. Käytännön käännoharjoitusten taso ja määrä on tällä hetkellä hyvä.”

”Tuohon en osaa sanoa paljoakaan. Jos oikein kylmän käytännöllisesti ajatellaan, niin kannattaako sellaista hirveästi opettaa, jolla hyvin harva tulee elantonsa ansaitsemaan?”

”Tällä laitoksella on määrärahat niin tiukilla, että kaikkia kursseja voisi olla enemmän! Mitä tahansa! Tieto ei ole koskaan turhaa. Kyllä tänne kaunokirjallinen kurssikin mahtuisi, mutta ei se ihan tavattoman tarpeen ole.”

Lopuksi kysyin, voisiko vastaaja itse kuvitella tekevänsä kaunokirjallisia käännöksiä työkseen. 72,5 prosenttia vastaajista piti sitä mahdollisena, ja 20,3 prosenttia puolestaan ei pitänyt sitä mahdollisena. Useimmat alalle haluavat pitivät sitä kuitenkin vain yhtenä osana käännoistöitään vaihtelun ja alan huonon palkkiotilanteen takia. Monille se on ollut pitkäaikainen haave. Toiset taas eivät halua hakeutua alalle, koska pitävät kaunokirjallisten käännoistöiden saamista liian hankalana ja palkkioita liian huonoina. Jotkut myös kokivat, etteivät heidän taitonsa riitä kaunokirjalliseen kääntämiseen. Useimmiten kaikissa avointen kysymysten vastauksissa toistui juuri se, että kaunokirjallisia käännoistöitä ei riitä kaikille halukkaille ja että alan palkkaus ei tyydytä laajan koulutuksen hankkineita ammattilaisia.

”Se olisi minusta todella hauskaa, mutta en ole suuntautumassa alalle, koska työnäkymät ovat niin huonot. Jos kuitenkin sattumalta mahdollisuus tulisi vastaan, tarttuisin siihen mielelläni.”

”Luultavasti en, ensinnäkin sen vuoksi, että kaunokirjallisuuden kääntäjäksi on kuulemma vaikea päästä tunkematta jalkaa väkisin kustantamoiden ovien väliin ja toisekseen palkka ei ole riittävän hyvä suhteessa työn vaativuuteen. Kyse tuntuu olevan lähinnä kutsumushommasta, eikä se itselleni sitä ole tarpeeksi vahvasti.”

”Pidän mahdollisena, että se voisi olla yksi osa työtäni tulevaisuudessa. Ei kuitenkaan ”päätyö”, koska en koe olevani tarpeeksi kärsivällinen esimerkiksi romaanien kääntämiseen. Sen sijaan voisin hyvin kuvitella kääntäväni joskus lastenkirjoja.”

”Se on haaveeni. Tiedän, että on vaikeaa ansaita elantonsa kaunokirjallisessa kääntämisellä, mutta toivoisin voivani tehdä sitä ainakin vähän. Kaunokirjallisuus on tärkeä osa elämäni, ja haluaisin sen kuuluvan myös työhöni.”

”Kyllä, koska pidän kaunokirjallisuudesta yleensäkin hyvin paljon ja kaunokirjallinen kääntäminen on sopivan haasteellista ja samalla rentoa. (Tämä on ainakin mielikuvani näin opintojen alussa.)”

”Jos kysymys olisi vain siitä mitä haluaa, vastaus olisi kyllä. Kaunokirjallisuuden kääntäminen oli itse asiassa se kääntämisen laji, joka alun perin sai minut hakemaan käännöstieteen opiskelijaksi. Kaunokirjallisuuden kääntämisellä ei kuitenkaan välttämättä elä, eikä niitä aina ole helppo päästä kääntämään, joten mitään varmaa ei tässä vaiheessa voi sanoa. Joka tapauksessa toivon, että voisin ainakin joskus tehdä kaunokirjallisia käännöksiä.”

”Haluaisin nimenomaan kaunokirjallisuuden kääntäjäksi. Todennäköisesti jossain vaiheessa työuraansa suurin osa kääntäjistä saa käännettäväkseen jotakin kaunokirjallista, mutta kirjojen kääntäminen on tällä hetkellä ”unelma-ammattini”. Vaikka sillä ei ansaitaisikaan kovin suuria omaisuuksia, niin kielen kanssa leikittely ja kirjallisuuden parissa työn tekeminen on minusta mielenkiintoista. Myös kotona yksin työskenteleminen sopii minulle.”

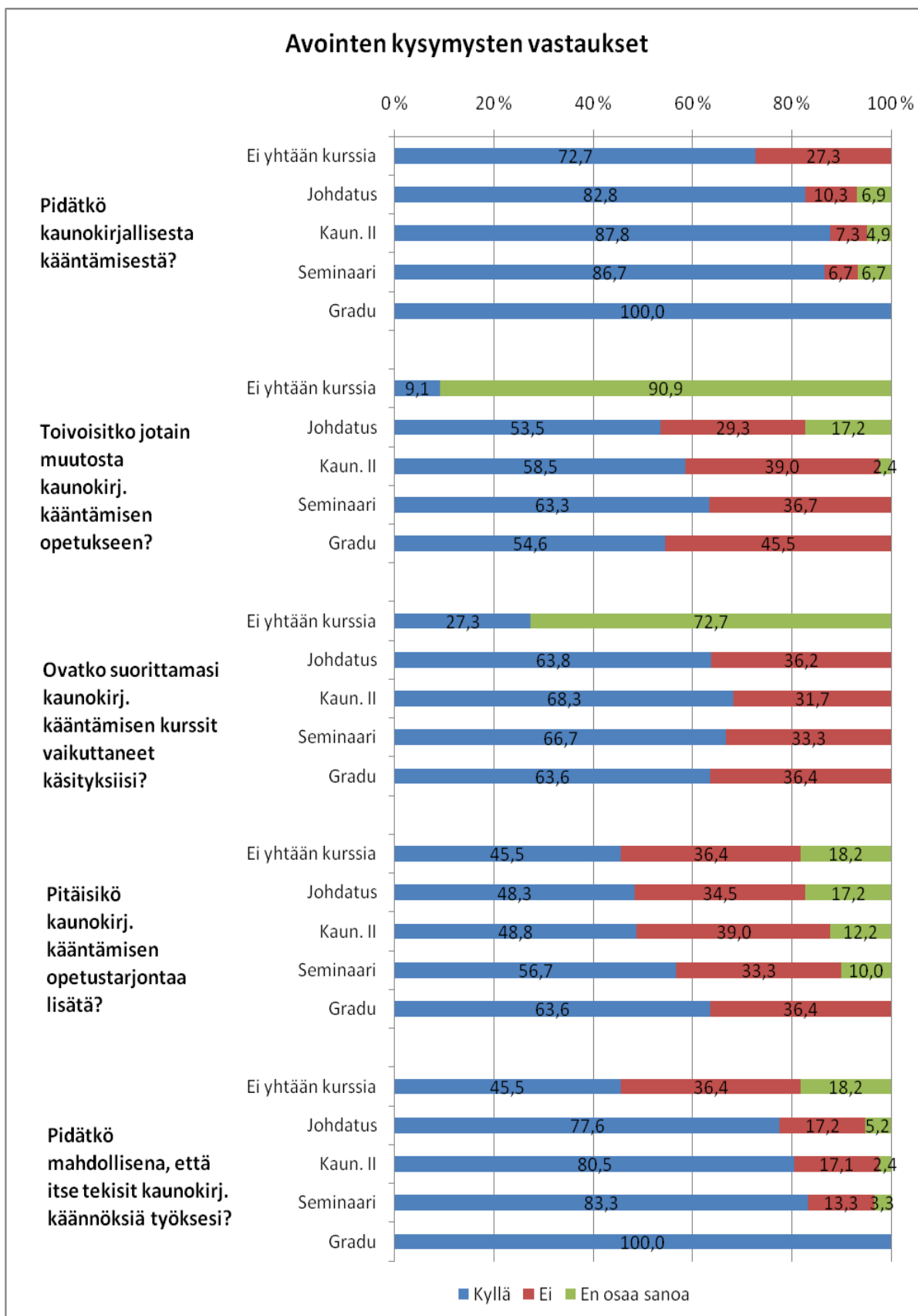
”Joskus aikoinaan se oli haaveena. Tällä hetkellä tuntuu liian vaikealta päästä alalle, ja sitä paitsi palkka on liian huono.”

”On mahdollista, että tekisin kaunokirjallisia käännöksiä. Valitettavasti kuitenkin totuus on se, että niin kauan kuin palkkiot ovat todella alhaisella tasolla, itselläni ei ole resursseja tehdä niitä. Ja tämä on todella harmillista, koska kirjallisuuden kääntäminen olisi todella hienoa.”

”Pidän erittäin mahdollisena, jos vain saan jalan johonkin ovenväliin. Tällä hetkellä tuntuu kuitenkin vaikealta ryhtyä markkinoimaan itseään kaunokirjallisena kääntäjänä, koska väistämättä hyvä kaunokirjallinen kääntäminen vaatii kokemusta.

Tulevaisuudessa toivoisin kuitenkin olevani päätoiminen kaunokirjallinen kääntäjä.”

Kaiken kaikkiaan avointen kysymysten vastauksista selvisi, että kaunokirjallinen kääntäminen on hyvin pidetty kääntämisen ala, ja monille se on ollut syy lähteä kääntäjänkoulutukseen. Opintojen aikana on sitten muodostunut käsitys, että työskentely kaunokirjallisuuden kääntäjänä ei ehkä olekaan niin auvoista kuin ennen opintoja on kuvitellut. Opiskelijat ovat vähitellen ehkä kiinnostuneet myös muista erikoistumisaloista ja nauttineet kaunokirjallisten käännösten tekemisestä kurssien aikana, mutta päättäneet tähdätä kuitenkin vaikkapa asiatekstipuolelle. Kaunokirjallisen kääntämisen opetusta toivotaan edelleen lisää, ja osittain toive onkin jo toteutunut, kun uuteen koulutusohjelmaan on lisätty kurssi suomenkielisen kaunokirjallisuuden kääntämisestä B-työkielelle.

Kuva 12: Avointen kysymysten vastaukset suoritettujen kurssien mukaan

Kuvasta 12 selviää, miten suoritettut kurssit ovat vaikuttaneet avointen kysymysten vastauksiin. Ymmärrettävästi kursseja suorittamattomat vastasivat useimmiten ”En osaa sanoa” kysymyksiin kaunokirjallisen kääntämisen opetuksen muutostoiveista ja vaikutuksesta käsityksiin kyseisestä työstä. Muutamat kursseja suorittamattomat kuitenkin kertoivat muiden käännöstieteen kurssien vaikuttaneen käsityksiinsä kaunokirjallisesta kääntämisestä. Erityisesti mainittiin työelämäkurssi, varsinkin palkkauksesta saatujen tietojen suhteen.

Mitä enemmän kursseja oli suoritettuna, sitä enemmän kaunokirjallisesta kääntämisestä pidettiin ja sitä mahdollisempana vastaajat pitivät sitä, että tekisivät joskus kaunokirjallisia käännöksiä työkseen. Tästä voi päätellä, että joko kursseille hakeutuvat sellaiset, jotka jo valmiiksi pitävät siitä, tai sitten ala alkaa viehättää enemmän kurssien aikana.

Graduntekijöistä kaikki sanoivat pitävänsä kaunokirjallisesta kääntämisestä ja pitävänsä sitä mahdollisena tulevaisuuden työalanaan.

Muutoksia kaunokirjallisen kääntämisen opettamiseen kaipasivat kaikki paitsi kursseja suorittamattomat, jotka eivät osanneet ottaa kantaa asiaan. Kaunokirjallisen kääntämisen opetustarjontaa kaivattiin lisää jokaisessa vastausluokassa. Eniten kursseja kaipasivat lisää graduntekijät (63,6 %) ja vähiten kursseja suorittamattomat (45,5 %).

4.2 Tulosten yhteenveto

Kyselyn tuloksista selviää, että mitä enemmän kaunokirjallista kääntämistä on opiskellut, sitä kiinnostavampaa ja helpompaa se on. Vaikka kaunokirjallista kääntämistä pidetäänkin yleisesti haastavampana kuin muita kääntämisen lajeja, opetus ja käytännön kokemus näyttävät lisäävän opiskelijan rohkeutta tehdä omia ratkaisujaan ja irtautua lähtötekstistä, jolloin kaunokirjallisen kääntämisen haasteet eivät enää niinkään pelota, vaan kiinnostavat. Kokemuksen myötä opiskelijat myös antavat enemmän arvoa kaikille kääntämistä helpottaville tekijöille. Erityisesti laajaa sanavarastoa pidettiin kaunokirjalliselle kääntäjälle hyödyllisenä ominaisuutena.

Käännöstieteen opiskelijoiden mielestä kaunokirjallisuuden kääntäjä saa kyllä näkyvyyttä ja arvostusta enemmän kuin muut kääntäjät, mutta palkkauksessa se ei näy. Opiskelijat myös

tuntuvat arvostavan itse kaunokirjallisuuden kääntäjiä enemmän, kun tietävät paremmin alan haasteista. Tietoisuus matalasta palkkiotasosta on saanut monet ajattelemaan, ettei kaunokirjallisella kääntämisellä voi elättää itseään, mutta silti tuloksista ei ollut havaittavissa liiemmin sellaistaakaan, että kaunokirjallista kääntämistä ajateltaisiin pelkkänä viihteenä, päinvastoin. Lisäksi kaunokirjallisuuden kääntämistä ei mielellään jätettäisi esimerkiksi kirjailijoille tai harrastelijoille, vaan nimenomaan käännöstieteen opintoja pidetään tärkeänä vaatimuksena. Alan realiteettien vuoksi kaunokirjallisuuden kääntäminen on useille etäinen haaveammatti, jota olisi mukava tehdä vielä joskus muiden käännöstöiden ohella.

Kaunokirjallisen kääntämisen opetusta toivotaan paljon lisää, niin käytännön harjoituksia kuin teoriapuoltakin. Useat opetustarjonnan lisäämistä toivoneet kuitenkin tiedostivat, ettei Kieli- ja käännöstieteiden laitoksella välttämättä ole resursseja opetuksen lisäämiseen. Monet ajattelivat myös, ettei kaunokirjallisen kääntämisen opetuksen määrän tarvitse olla sidoksissa alan työllistymismahdollisuuksiin, sillä kaunokirjallisesta kääntämisestä on hyötyä muussakin kääntämisessä. Käytännön harjoitusten ja teorian lisäksi useat opiskelijat haluaisivat enemmän työelämä tietoa niin kaunokirjallisesta kuin muustakin kääntämisestä.

Kääntäjäopiskelijat siis yleisesti ottaen pitävät kaunokirjallisesta kääntämisestä sen haasteiden ja monipuolisuuden takia, mutta eivät aina uskalla haaveilla kääntävänsä kaunokirjallisuutta työkseen alan tilanteen takia.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on hyvä muistaa, ettei se pyri kohdejoukon koon takia (n=69) kuvaamaan kaikkia suomalaisia käännöstieteen opiskelijoita. Tutkimuksen kohteena olivat ainoastaan Tampereen yliopiston käännöstieteen (englanti) opiskelijat. Tutkimustulosten perusteella voi kuitenkin rakentaa jonkinlaisen kuvan kääntäjäopiskelijan suhtautumisesta kaunokirjalliseen kääntämiseen ja asenteiden muuttumisesta. Kääntäjäopiskelijat ovat itse vastanneet kysymyksiin ja näin hahmotelleet omaa suhtautumistaan ja käsitystään ja luoneet kuvaa opiskelijoiden asenteista kaunokirjalliseen kääntämiseen.

Otin tutkimuskohteekseni kääntäjäopiskelijoiden suhtautumisen kaunokirjalliseen kääntämiseen ja sen opetukseen, koska kaunokirjallisen kääntämisen opettamisesta ei mielestäni ole vielä riittävästi tutkimustietoa. Lisäksi käännösosalalla – erityisesti av-käännösosalalla – puhaltavien uusien tuulien vuoksi myös kaunokirjallisuuden kääntäjän ammatti ja julkisuuskuva ovat ajankohtaisia asioita. Koska toimin itse käännösalan yrittäjänä, suhtautuminen kääntäjän ammattiin ja alan muutokset luonnollisesti kiinnostavat minua. Tutkimuksen ajankohtaisuutta lisäsi myös se, että useiden yliopistojen kääntäjänkoulutukseen on kohdistunut muutoksia tai niihin suunnitellaan parhaillaan muutoksia.

Empiirinen tiedonhankinta toteutettiin Tampereen yliopiston käännöstieteen (englanti) opiskelijoille suunnatulla verkkokyselylomakkeella, jolla kerätyn aineiston todettiin edustavan erilaisia opiskelijoita. Aineisto analysoitiin käyttäen pääosin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Kääntäjäopiskelijoiden asenteita tarkasteltiin kääntämisen opettamisen teorioiden avulla.

Tarkastelin tutkielmassani Suomen kääntäjänkoulutuksen historiaa ja nykytilannetta. Lisäksi erittelin kaunokirjallisuuden kääntäjän nykyistä asemaa sekä erinäisiä kykyjä ja ominaisuuksia, joita kaunokirjallisuuden kääntäjiltä yleensä vaaditaan. Käsittelin myös kaunokirjallisen kääntämisen opetusta, jota on toistaiseksi tutkittu hyvin vähän, vaikka kyseessä on kuitenkin yksi kääntämisen pääerikoisaloista.

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena oli selvittää, miten käännöstieteen opiskelijat suhtautuvat kaunokirjalliseen kääntämiseen ja miten asenteet muuttuvat suoritettujen opintojen myötä. Alkuolettamukseni oli, että kaunokirjallista kääntämistä saatettaisiin pitää aluksi helppona ja viihdyttävänä, mutta kokemuksen myötä ammatin haasteet valkenisivat. Olettamukseni muuttui tutkimuksen edetessä, sillä kyselyvastauksista selvisi, että monet opiskelijat pitävätkin kaunokirjallista kääntämistä aluksi vaikeana ja jopa ylivoimaisena. Kurssien myötä into ja varmuus kasvavat, ja kääntäminen saattaa siten tuntua helpommalta. Varsinkin avoimista vastauksista selvisi paljon tietoa, jota ei olisi monivalintakysymyksillä saanut, joten koin kyselytutkimuksen onnistuneeksi.

Hyvin vallitsevana asiana kautta linjan pysyi kaunokirjallisuuden kääntäjien palkkaus ja alan huono työtilanne. Tästä opiskelijoilla oli selvästi tietoa myös kaunokirjallisen kääntämisen kurssien ulkopuolelta, ja se oli yleisin syy sille, miksi alalle ei haluttu hakeutua työelämässä. Tältä osin opiskelijoiden asenne oli suorastaan pessimistinen. Kaunokirjallisen kääntämisen opetusta kuitenkin toivottiin lisää, ja siitä onkin hyötyä kaikenlaisessa kääntämisessä. Osittain tämä toive on jo toteutunut uuden monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelman myötä. Kurssisisältöihin kaivattiin kuitenkin vielä enemmän työelämätietoutta ja vinkkejä alalle hakeutumisesta.

Koska tutkimustuloksistani ilmeni useita kiinnostavia seikkoja englannin kääntäjäopiskelijoiden asenteista, myöhemmissä tutkimuksissa voisi selvittää myös muiden kielten kääntäjäopiskelijoiden suhtautumista kaunokirjalliseen kääntämiseen joko pelkästään Tampereen yliopistossa tai myös muissa kääntäjänkoulutusta tarjoavissa Suomen yliopistoissa. Tutkimusta kuitenkin hankaloittaisivat eri pääaineiden ja yliopistojen erilaiset kurssitarjonnat, joten pro gradu -kokoiseen tutkielmaan se ei soveltunut.

Lisäksi olisi kiinnostavaa tutkia kaunokirjallisuuden kääntäjän ammatin julkisuuskuva ja sitä, miten maallikot suhtautuvat kaunokirjallisuuden kääntäjiin. Tällöin tutkimus kohdistuisi todennäköisesti kaunokirjallisuuden kääntäjien arvostukseen ja palkkaukseen. Itseäni kiinnostaisi muun muassa tutkia, miten kääntäjäkoulutuksen aikana saadut työelämätiedot vastaavat työelämään siirtyneiden kääntäjien kokemuksia, ja minkälaista työelämään valmentavaa tietoutta he olisivat opintojensa aikana kaivanneet. Kaikenlainen kaunokirjallisuuden kääntäjän ammatin tutkimus varmasti edistäisi tietoutta niin opiskelijoiden kuin esimerkiksi toimeksiantajienkin keskuudessa ja voisi osaltaan parantaa

kaunokirjallisuuden kääntäjien tilannetta. Jos kaunokirjalliseen kääntämiseen liittyvät haasteet olisivat yleisesti tiedossa, huonoa palkkiotasoa olisi entistä hankalampi perustella.

Kaunokirjallisuuden kääntäjien työoloihin liittyvä tutkimus olisi varsin ajankohtainen, sillä Suomen av-kääntäjät aloittivat maaliskuussa 2010 neuvottelut alan työehdoista av-käännöstoimistojen kanssa. Ennennäkemätön kääntäjien yhdistyminen voisi näyttää mallia myös muiden alojen ja erityisesti kaunokirjallisuuden kääntäjille, jotka kamppailevat kehnon palkkauksen ja huonojen työehtojen kanssa.

6 Lähteet

- Anttila, Pirkko 1999. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. [WWW-dokumentti]. <<http://metodix.ofw.fi/metodi/pirkko/>>. Luettu 30.3.2008.
- Bassnett, Susan 1995. *Teoksesta toiseen. Johdatus kirjallisuuden kääntämiseen*. Suom. Riitta Oittinen ja työryhmä. Vastapaino, Tampere.
- CEATL 2008. Working conditions. [WWW-dokumentti]. <<http://www.ceatl.eu/current-situation/working-conditions/>>. Luettu 20.12.2008.
- Eskola, Elina 2007. *Kääntäjäopiskelijoiden suhtautuminen kaunokirjalliseen kääntämiseen*. Tampereen yliopisto, käännöstieteen (englanti) kandidaatintutkielma.
- Fock, Holger, de Haan, Martin & Lhotová, Alena 2008. *Comparative income of literary translators in Europe*. CEATL, Brysseli. Saatavilla pdf-muodossa: <<http://www.ceatl.eu/docs/surveyuk.pdf>>.
- Heikkilä, Tarja 2004. *Tilastollinen tutkimus*. Edita, Helsinki.
- Heino, Ulla-Liisa 1981. Tarvitseeko kääntäjä teoriaa? Lahdelma, Tuomo (toim.), *Kääntäjä – käänös – lukija*. Kääntäjäseminaari Jyväskylässä 3.–5.7.1980. Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden laitos, Jyväskylä. 37–58.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (toim.) 2005. *Tutki ja kirjoita*. 11. painos. Gummerus, Jyväskylä.
- Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2007–2009. Tampereen yliopisto. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.uta.fi/opiskelu2/o-opas/hum/index.html>> Luettu 31.10.2010.
- Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2009–2012. Tampereen yliopisto. Saatavilla www-muodossa: <<https://www10.uta.fi/opas/index.htm>> Luettu 31.10.2010.
- Ihander, Anna-Maija & Sorsa, Jukka. *Hikipajojen varjosta yhteiseen rintamaan*. Kääntäjä 2/2010.
- Ingo, Rune 1990. *Lähdekielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen*. WSOY, Helsinki.
- Järvinen, Pertti & Järvinen, Annikki 1996. *Tutkimustyön metodeista*. Opinpaja Oy, Tampere.
- Kerlinger, Fred N. 1986. *Foundations of Behavioral Research*. Holt, Rinehart & Winston, New York.
- Konttinen, Esa 1991. *Perinteisesti moderniin. Professioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa*. Vastapaino, Tampere.
- Koskinen, Kaisa 2007. Kääntäjän kaksoissiteet – kirjallisuuden kääntäjän rooli ja asema

2000-luvulla. Riikonen, H. K., Kovala, Urpo, Kujamäki, Pekka & Paloposki, Outi (toim.), *Suomennoskirjallisuuden historia 2. Suomalaisen kirjallisuuden seura*, Helsinki. 330–337.

Kudashev, Igor ja Pasanen, Päivi 2005. Kääntäjän ja tulkin tiedonhausta ja tiedonhallinnasta. Yli-Jokipii, Hilikka (toim.), *Kielen matkassa multimediaan. Näkökulmia kääntämisen tutkimiseen ja opiskelemiseen*. Käännöstieteen laitoksen julkaisuja 1, Helsingin yliopisto. 75–92.

Kulttuuripeili 2009. Yle Puhe. 18.3.2009.

Landers, Clifford E. 2001. *Literary Translation: A Practical Guide*. Multilingual Matters Limited, Clevedon.

Leppihalme, Ritva 2001. Käännös eteenpäin: ajatuksia kääntämisen opettamisesta. Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), *Alussa oli käännös*. Tampereen yliopistopaino, Tampere. 50–64.

Mannila, Markku 1982. Kaunokirjallisuuden kääntämisen asemasta ja tutkimuksesta. Esitelmä ”Näkökohtia kääntämisen tutkimuksesta” -seminaarissa Savonlinnassa 16.-17.10.1982. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto r.y. (toim.), *Kielestä toiseen: Näkökulmia kirjallisuuden kääntämiseen*. 33–40.

Nida, Eugene A. 1981. Translators are born not made. *The Bible Translator* 32:4. 401–405.

Oittinen, Riitta 1992. Teaching Translation of Fiction – A Dialogic Point of View. Dollerup, Cay & Loddegaard, Anne (toim.), *Teaching Translation and Interpreting. Training, Talent and Experience*. John Benjamins, Amsterdam. 75–80.

Oittinen, Riitta 1995. Victory over fear: literary translation as a carnivalistic teaching tool. Dollerup, Cay & Appel, Vibeke (toim.), *Teaching Translation and Interpreting* 3. John Benhamins, Amsterdam. 145–152.

Oittinen, Riitta 2001. Tekstilaji ja strategia: ajatuksia kaunokirjallisesta kääntämisestä. Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo (toim.), *Alussa oli käännös*. Tampereen yliopistopaino, Tampere. 165–185.

Orel, Silvana 1995. Teaching literary translation: “The translation happens when you read it.” Dollerup, Cay & Appel, Vibeke (toim.), *Teaching Translation and Interpreting* 3. John Benhamins, Amsterdam. 129–136.

Paaso, Eija 2008. Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet. Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. [WWW-dokumentti].
<<http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html>>
Luettu 18.1.2008.

Palomäki, Ulla 2004. Kääntäjät ja suomen kieli. Tommola, Jorma (toim.), *Kieli, teksti ja kääntäminen. Language, text and translation*. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaukset, Turun yliopisto. 21–30.

- Pennanen, Hilikka 2006. Kaunokirjallinen käänös – kirjailijan ja kääntäjän duetto. Tommola, Jorma (toim.), *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Turun yliopisto. 83–93.
- Peuraniemi, Hanna 2010. Tilastotietoa käännöstieteen opiskelijoista. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Elina Eskola. Lähetetty 17.3.2010. Luettu 17.3.2010.
- Petlin, Tuomas 1997. *Tietokoneavusteinen opetus ala-asteella. Tietoverkkoja käyttävän opettajan näkökulma*. Luku 8.4: Sähköposti ja WWW-lomake tutkimusvälineenä. Pro gradu -tutkielma. Opettajankoulutuslaitos, Turun yliopisto. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.tkukoulu.fi/~tpetlin/gradu/gradu.html>>. Luettu 31.10.2010.
- Pontiero, Giovanni 1992. The Task of the Literary Translator. Dollerup, Cay & Loddegaard, Anne (toim.), *Teaching Translation and Interpreting. Training, Talent and Experience*. John Benjamins, Amsterdam. 299–306.
- Pym, Anthony 1993. *Epistemological Problems in Translation and its Teaching – A Seminar for Thinking Students*. Caminade, Calaceite.
- Rees, Jasper 2006. Unrecognised and unseen. *The Daily Telegraph* 30.4.2006. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.telegraph.co.uk/culture/books/3651987/Unrecognised-and-unseen.html>>.
- Roinila, Tarja 2009. Ihan oikea ammatti. *Kiiltomato* 9.3.2009. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.kiiltomato.net/?cat=editorial&id=179>>.
- Ruokonen, Minna 2008. *Minne menet, kääntäjänkoulutus? Muuttuvat sisällöt ja menetelmät*. MikaEL - Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu 2/2008. Saatavilla pdf-muodossa: <<http://www.sktl.net/MikaEL/vol2/Ruokonen.pdf>>.
- Saksa, Silja 2004. *Babelin perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa*. Atena, Jyväskylä.
- SKTL = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2006. Miten toteuttaa autenttisia toimeksiantoja kääntämisen opetuksessa. Saatavilla pdf-muodossa: <http://www.sktl.net/pdf/autenttiset_toimeksiannot_opetuksessa_0311.pdf>.
- SKTL = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2008. Kirjallisuuden kääntäjän työ. [WWW-dokumentti]. <http://www.sktl.net/fi_tyo_kirjallisuuden.html>. Luettu 11.4.2008.
- SKTL = Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2009. Kirjallisuuden käännöspalkkioista. [WWW-dokumentti]. <http://www.sktl.net/pdf/kirjallisuuden_kaannospalkkioista_2009.pdf>. Luettu 18.3.2010.
- Sorvali, Irma 1988. *Kielenkääntäminen. Tutkimuksen ja opetuksen ongelmista*. Kouvolan

kääntäjänkoulutuslaitoksen julkaisuja N:o 4. Yliopistopaino, Helsinki.

Sorvali, Irma 1996. *Unohdettu kääntäjä*. Pohjoinen, Oulu.

Stöckell, Päivi 2002. Mitä käännöskirjallisuuden kriitikko arvioi? *Kiiltomato* 10.12.2002.
Saatavilla www-muodossa: <<http://www.kiiltomato.net/?cat=editorial&id=46>.
Luettu 18.3.2009>.

Vehviläinen, Päivi 1995: *Tuhat ja yksi pulmaa – Kaunokirjallisuuden kääntäjän tiedontarpeet ja tiedonhankinta*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Vehviläinen, Päivi 2000. *Kerro, kerro kääntäjä. Kaunokirjallisuuden suomentajan identiteetti haastattelupuheessa*. Lisensiaatintutkimus, Tampereen yliopisto.

Vilkka, Hanna 2007. *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Tammi, Helsinki

Wechsler, Robert 1998. *Performing Without a Stage. The Art of Literary Translation*. Catbird Press, North Haven, CT.

Woodsworth, Judith 2002. Teaching literary translation. Integrating theory and practice in the classroom. Hung, Eva (toim.), *Teaching Translation and Interpreting 4. Building Bridges*. John Benjamins, Amsterdam. 141–150.

Kysely Tampereen yliopiston käännöstieteen (englanti) opiskelijoille

Rastita tai ympyröi vastauksista sopiva vaihtoehto.

Taustatiedot

Ikä: ____ Sukupuoli: mies/nainen

Käännöstieteen (englanti) pääaineopiskelija/sivuaineopiskelija

Onko sinulla kokemusta todellisista (työelämän) käännöstoimeksiannoista?

kyllä ei

Jos vastasit 'kyllä', kuvaile lyhyesti, minkälaista kokemusta sinulla on ja kuinka paljon.

Olen suorittanut seuraavat kurssit:

- Johdatus kaunokirjalliseen kääntämiseen (suoritan parhaillaan)
- Kaunokirjallinen kääntäminen II (suoritan parhaillaan)
- Suomentamisseminaari (suoritan parhaillaan)
- Kirjoitan / olen kirjoittanut graduni kaunokirjallisesta kääntämisestä
- En ole suorittanut mitään näistä

Mitä mieltä olet seuraavista kaunokirjalliseen kääntämiseen liittyvistä väitteistä?

1 = täysin eri mieltä 5 = täysin samaa mieltä

1. Kaunokirjallinen kääntäminen on helpompaa kuin muu kääntäminen. 1 2 3 4 5
2. Kaunokirjallisuuden kääntäjällä on enemmän vapauksia kuin muilla kääntäjillä. 1 2 3 4 5
3. Kaunokirjallisuuden kääntämisestä maksetaan paremmin kuin muusta kääntämisestä. 1 2 3 4 5
4. Hyvä kaunokirjallisuuden kääntäjä on usein itsekin kirjailija. 1 2 3 4 5
5. Kaunokirjallisuuden kääntäjä saa enemmän näkyvyyttä kuin muut kääntäjät. 1 2 3 4 5
6. Kaunokirjallisuuden kääntäjällä olisi hyvä olla laajempi sanavarasto kuin muilla kääntäjillä. 1 2 3 4 5
7. Runojen kääntäminen ei kuulu kääntäjille, vaan runoilijoille. 1 2 3 4 5
8. Kaunokirjallinen kääntäminen on hitaampaa kuin muu kääntäminen. 1 2 3 4 5
9. Kaunokirjallista kääntämistä arvostetaan enemmän kuin muuta kääntämistä. 1 2 3 4 5

10. Sananvalinnoilla on kaunokirjallisessa kääntämisessä enemmän merkitystä kuin muussa kääntämisessä.	1	2	3	4	5
11. Kaunokirjallisuuden kääntäjällä olisi hyvä olla parempi kielitaito kuin muilla kääntäjillä.	1	2	3	4	5
12. Kaunokirjallisuuden kääntäjän ei tarvitse olla opiskellut kääntäjä.	1	2	3	4	5
13. Kaunokirjallisessa kääntämisessä on enemmän hyötyä hyvästä yleissivistyksestä kuin muussa kääntämisessä.	1	2	3	4	5
14. Kaunokirjallisessa kääntämisessä on enemmän hyötyä hyvistä tiedonhakutaidoista kuin muussa kääntämisessä.	1	2	3	4	5
15. Kaunokirjallinen kääntäminen on kiinnostavampaa kuin muu kääntäminen.	1	2	3	4	5
16. Kaunokirjallinen kääntäminen on minulle liian haastavaa.	1	2	3	4	5

Avoimet kysymykset

1. Pidätkö kaunokirjallisesta kääntämisestä? Perustele.

2. Toivoisitko jotakin muutosta kaunokirjallisen kääntämisen opetukseen? Minkälaista?

(Pitäisikö esimerkiksi painottaa enemmän käytäntöä tai teoriaa?)

3. Ovatko suorittamasi kaunokirjallisen kääntämisen kurssit vaikuttaneet käsityksiisi kaunokirjallisesta kääntämisestä? Jos, niin miten?

4. Pitäisikö kaunokirjallisen kääntämisen opetustarjontaa lisätä? Jos, niin minkälaisia kursseja toivoisit?

5. Miten kaunokirjallisen kääntämisen opetus mielestäsi vaikuttaa kääntäjäopiskelijoiden sijoittumiseen työelämässä? Pidätkö mahdollisena, että itse tekisit kaunokirjallisia käännöksiä työksesi?

Voit halutessasi vielä antaa palautetta kyselystä.

Kiitos avustasi! Tarkista vielä, että vastasit kaikkiin kysymyksiin.

ENGLISH SUMMARY

Translation Students' Attitudes towards Translation of Fiction

Introduction

The focus of my Master's Thesis is to examine how students of English translation are disposed towards the translation of fiction and its teaching. I try to understand how they regard it as a process, as a profession and as a part of their studies. What do the students think about the difficulty or the ease of translation? What kinds of attributes are needed from a competent translator of fiction? Do they consider it a dream job or something awful? How do these perceptions change during their studies? To answer these questions, I planned and carried out a web survey.

My goal is to gather information about translation students' attitudes towards translation of fiction by means of a quantitative research. I approach the main research question through three subquestions. The main research question is: How are translation students disposed towards the translation of fiction and its teaching? The subquestions which help to solve the main question are: How are the students disposed towards translation of fiction as a process? How are the students disposed towards translation of fiction as a profession? How do these attitudes change during their translation studies?

Teaching translation of fiction is an area that has not been researched enough. There are not enough research results concerning the benefits of translation of fiction in translation studies. As translation in general is creative work, studying translation of fiction might be useful for all translation, which is why its part in translation studies should be examined more. The profession is now current as the salaries and visibility of translators of fiction have been under discussion. The more translation of fiction is studied, the more we can contribute to the development of the field.

My thesis is divided into two parts, theoretical and empirical. First I examine the teaching of translation in general and translation of fiction in particular. I concentrate on the attributes that are usually demanded from a competent translator of fiction. I also describe the current situation of literary translators, focusing on salaries and visibility. Then I introduce my empirical method, the survey. I analyze and compare the students' answers to my multiple choice and open ended questions. Finally I introduce my research results and summarize the main findings.

I believe my research to be interesting in many levels. The data I have gathered may help to develop translation studies in universities. The staff receives information on what kinds of courses and studies are wanted and needed and how the teaching of translation of fiction could be improved and expanded. The results might prove useful to translator organizations as well, as they try to improve the working conditions and public image of translators and particularly translators of fiction. My personal goal and motive is to gather information about translation students' attitudes towards translation of fiction and what good it could bring into the translator's profession in general. My own experiences as a translation student and a self-employed translator have also affected my motive.

Translation studies and translation of fiction

In Finland, translation studies are offered in five universities with very different range of studies and specialization opportunities. The University of Tampere offers translation studies in English, German, Russian and Swedish, and specialization in literary or audiovisual translation is only offered in English translation studies. As the various majors are not very comparable, it felt reasonable to only concentrate on students of English translation.

Teaching translation has changed a lot during the last few decades. The focus has shifted from grammar, vocabulary and perfect language skills to the communicational and functional properties of language. Current translation courses in Finland include an extensive range of text related matters. Translations are often built around an imaginary (and sometimes real) assignment with source and target audiences, purpose and style. Though grammar still is an important factor in evaluation, the student's creativity is valued more and there usually is not just one right translation. Feedback is also considered important, either in written or oral form. Students can give feedback on the teaching and for each other on their translations, and the teacher can give feedback on the translation assignments and general performance.

Translation of fiction is a part of literary translation with non-fiction. Fiction includes the literary art: narrative literature, poetry and drama, ie. all literature that can be classified as entertainment or art. A translator of fiction has to take into consideration the literary traditions of the two different cultures, the source culture and the target culture. Translators on the other hand are influenced by their own background, culture and language. Thus every translation is individual.

III

A good translation of fiction for many is an invisible translation. A translator should create an illusion that the reader is actually reading the original text. Although many translators of fiction feel that they do not get enough attention, appreciation or visibility, they still feel that a translation is successful when the reader does not pay attention to it.

The problems in translation of fiction are usually verbal: puns and wordplays, ambiguous words, sayings, onomatopoeia, philosophical thoughts and grandiose depictions. Translators also have to deal with the fact that they are writing something that someone else has created. In a way, a translator of fiction can be thought of as a performer without a stage. When the work is done, the book looks just the same as the original work.

Translation of fiction can be challenging, educating and rewarding but also busy, difficult and lonely. The texts require extensive knowledge on many areas and excellent language skills are needed. Many translators of fiction share a love for literature and do not just drift to the field by chance.

Finnish literature can be divided into books by Finnish authors and books by foreign authors. Translated literature usually sells more than domestic literature and is often divided into two categories, high culture and mass culture. Entertaining literature tends to get disregarded, which has to do with money – it sells more. International bestsellers are usually English, which means that the English translators of middlebrow literature have better job opportunities than translators of marginal literature and languages.

The profession of a translator of fiction has been established in Finland only during the last few decades. Previously it had been writers, editors, critics and academics who had translated fiction in addition to their bread-and-butter, almost as a hobby. Translators in Finland (except for authorized translators) do not hold a protected professional title, which means that it is difficult to determine who is a professional translator. Translators of fiction do not have any common indicators of proficiency such as professional training or a qualification, instead proficiency is determined in a wider cultural context by literary institutions, readers and critics.

The monthly wages of literary translators in Finland are alarmingly low. It has been estimated that many literary translators earn under 1,000 euros a month. With grants the sum could rise up to 2,000 euros, but most translators do not receive any grants. According to another estimation, literary

translators in Finland only earn 44 % of the average wages in the industry and service sector, which is 2,730 euros a month. Still, at least half of the literary translators are full-time. The average working pace of a full-time literary translation is considered to be 1,5 to 2 million characters in a year, the rough equivalent of three novels. However, a third of literary translators do not get as much work as they would like to.

Despite the low wages, many skills are required of a competent translator of fiction. Language skills are also obvious, but other usually mentioned skills, knowledge and characteristics include a sense of style in language, good all-round education, information retrieval skills, knowledge of the source and target cultures, meticulousness, a large vocabulary and literary skills. Some of these are innate, some are learned during translation education and some are acquired through work experience.

Literary texts are used in translation studies in two ways. They can be used as exercise material for all translation courses or especially for literary translation courses. Some things can be taught on lectures and some things can be learned only through practical exercises. Achieving competence is a long-term process, and translation training is not enough. When works of fiction are used for other translation courses, the students need to interpret the source text more deeply and pay attention to linguistic fine-tuning. Moreover, literary style can be used in a variety of texts, which is why every translation student should learn how to deal with different styles and choices of words. Courses on literary translation give valuable insight into style, grammar and syntax. Beginning translation students do not usually dare to break away from the source text. They might think that there is a perfect translation which conveys the contents of the source text as such. However, literary texts can be interpreted in various ways and there is not a single right interpretation for any given text.

In the teaching of literary translation, the main problem usually is how to combine theory and practice. Some tend to think that you only learn through practice whereas others emphasize the meaning of theory especially in university education. It can be thought that as every art form has its own theories and schools, literary translation should be no exception. Emphasizing only practice could mean that literary translation is considered just casual work and not a creative activity. Theory in itself is not enough for a good translator, and a good translator could manage without it. However, all translators have their own guidelines and theories. Moreover, theory and practice should go hand in hand from the beginning of the studies. They cannot be completely separated. It has been proposed that the purpose of theory in the classroom is to help understand the translation process, not to list the norms of a perfect translation.

Empirical study

The background of this study is my own desire to understand the objectives of teaching literary translation and how they are realized in practice. I want to understand what can be achieved through the training and how students themselves regard translation of fiction and the teaching of it. In my thesis, the students voice their own opinions and as an outside observer I can gather information on different conclusion than what I would have made myself. This is an explanatory research, the purpose of which is to look for an explanation for a situation or a problem and recognize possible cause and effect chains. The method of this research is a survey ie. gathering information from a group of people using a questionnaire. Since multiple choice answers can be quite superficial, I also included some open ended questions to the questionnaire. The method of this study is still quantitative.

The population used in this study was the students of English Translation at Tampere University during the academic year 2007–2008. The population included both majors and minors. I divided the respondents into four groups according to their completed courses: 1. Those who had not completed any courses on literary translation or had completed introductory course, 2. those who had completed the advanced course on literary translation, 3. those who had completed the seminar on literary translation, and 4. those who had written or were writing their master's thesis on literary translation. The sampling in my study included a total of 69 students, and the research material was gathered in February 2008 using a questionnaire on my web site.

I formulated the questions in the questionnaire based on my own experiences of what kind of notions and conceptions translation students have about translation of fiction. The questions were in fact statements, which the respondents graded according to their opinion using the Likert scale. There were 16 multiple choice questions where the respondents chose one option and six open-ended questions without any restrictions of length. I also charted the respondents' background information such as age, sex, major/minor, work experience and completed courses on literary translation.

The respondents' average age was 25 years. Of the 69 respondents, as many as 61 were women – thus the answers were not analyzed according to sex. All except two respondents were majoring in English Translation, again this was not a variable in the analysis. Instead, 57 % of the respondents claimed to have work experience in translating and 47 % said that they did not have any experience.

As far as courses on literary translation are concerned, 84 % had completed the introductory course, 59 % had completed the advanced course, 25 % had completed the seminar and XX % had written or were writing their master's thesis on literary translation.

Results

The multiple choice questions can be roughly divided into four different categories. Some of the statements chart the student's opinions on translation of fiction in general and the difficulty of it. Some of the statements are meant to map out conceptions of the skills needed in literary translation. The third category consists of statements about literary translation as a profession and its public image. The fourth category relates to statements about the training of literary translators. The statements were not grouped like this in the questionnaire; instead they were in random order.

The majority, a total of 70 %, were of the opinion that translation of fiction is not easier than other translation. On the next statement that literary translation is slower than other translation, 38 % agreed and 29 % disagreed. Moreover, 58 % thought that translation of fiction is more interesting than other translation, and 16 % were of the opinion that literary translation is too challenging for them whereas 70 % thought that it was not too challenging. It was interesting to see that although translation of fiction was generally considered more difficult than other translation, the majority still thought that it was not too challenging for them. They probably rely on their own skills and knowledge acquired through translator training. In the open-ended questions, many stated that translation of fiction was interesting just because it was challenging. The completed courses affected the answers in this category so that those who were writing or had written their master's thesis on literary translation thought that it was more interesting and not too challenging. Still more of them thought that it was difficult than of those who had completed the literary translation seminar.

When asked about the skills of a literary translator, 49 % said that the vocabulary does not need to be larger than that of any other translator whereas 32 % disagreed. About the importance of the choice of words, 43 % were of the opinion that the choices have a greater importance in literary translation than in other translation whereas 36 % disagreed. When asked about language skills, the great majority (66 %) thought that a translator of fiction should have better language skills than other translators. However, 67 % of the respondents stated that good general knowledge is not more important to literary translators than other translators. Moreover, 84 % were of the opinion that good information retrieval skills are not more useful to literary translators than other translators.

Those who were writing or had written their master's thesis on literary translation, emphasized the importance of the choice of words a bit more than others, and good general knowledge was considered more important among those who had completed more courses. Those with work experience tended to emphasize slightly more a vast vocabulary and less the choices of words and good general knowledge than those with no work experience.

The majority (57 %) stated that a literary translator can take more liberties than other translators. A staggering 91 % were of the opinion that translators of fiction do not get paid more than other translators. Still, 71 % thought that they are more visible than other translators. In addition, 57 % of the respondents felt that literary translation is more appreciated than other translation. In other words, translators of fiction get appreciation and visibility, but that does not show in their wages. This is a fairly topical issue now that the poor wages of audiovisual translators have also been discussed. The wages were a recurrent topic in the open-ended answers as well. The answers divided quite similarly between different levels of course completion. Those with work experience were more of the opinion that literary translators receive more appreciation and visibility. These respondents had mainly translated factual texts and thus probably experienced the invisibility of a translator.

The statements in the fourth category were meant for mapping out how strictly the translation students would restrict literary translation only to those who have studied translation or would they prefer if translators of fiction were writers themselves. The first statement was that a good literary translator often is a writer. Of the respondents 22 % agreed and 41 % disagreed. In addition, 61 % thought that poetry translations should not be left to poets only. Translation studies were considered important for a literary translator: 61 % were of the opinion that a translator of fiction should have studied translation. Here it really shows that respondents were translation students, as many laymen seem to think that translators of fiction are usually writers or some dabblers who just like reading and writing.

The open-ended questions charted the respondents' views on literary translation in general and the variety of courses on literary translation. As many as 81 % of the respondents stated that they liked translation of fiction. The most common reasons mentioned were creativity, freedom, artistry and variety. The themes of fictional texts were considered interesting, and many mentioned that they liked playing with words and refining the style. Many respondents said that they liked to read fiction and that was why they were also interested in translating it. Lengthy projects and their

VIII

intentness were also mentioned as a good thing. Interestingly, those who did not like literary translation explained their opinion using partly the same reasons as those who liked it: Creativity, challenges and intentness.

When asked if the students wanted any changes to the teaching of translation at Tampere University, 46 % said that changes were welcome and 25 % said that they were not really needed. Many said that it would be good to increase the amount of both theory and practice. Some felt that you only learn by doing whereas others felt that translation students needed a lot more theory. In addition, many respondents wished that there were more real-life translation assignments, lengthier translation exercises, more translation exercises in general and practical information on moving to working life. Moreover, 58 % of the respondents said that the courses they had completed on literary translation had affected their views on translation of fiction. For some, the conception of the translating itself had changed and for some it was the image of the profession that had changed. Again, many mentioned the poor wages. Some said that literary translation was in fact more difficult than they had originally thought whereas others felt just the opposite way. When asked if there should be more courses on literary translation, 48 % said yes and 35 % said no. Those who wanted more courses hoped for knowledge of different genres, real-life assignments and literary analysis. However, most of them were aware of the limited resources to organize courses. Others said that three courses were enough and that there was no need to add courses on a field that could not offer employment for many translators.

Finally I asked if the respondents could work as translators of fiction, when 73 % said that it was possible. However, most of those considered it just one part of their translation work because of the poor wages. For many it had been a lifelong dream. Those who said that it was not possible said that it was too difficult to get any literary translation jobs and the wages were again too low. Some felt that they did not have good enough skills to be literary translators.

The more courses they had completed, the more the respondents seemed to like literary translation and the more they felt it possible that they would someday work as literary translators. So either the courses attract more those who already like literary translation or the fondness gradually grows during the studies. All of those who were writing or had written their master's thesis on literary translation said that they liked translation of fiction and could imagine themselves as literary translators. They were also more likely to want more courses on literary translation than other respondents.

In conclusion, it seems that the more you have studied literary translation, the more interesting and easier it feels. Learning and experience make the challenges of literary translation seem more intriguing than frightening. The students also appreciate literary translators more when they are familiar with the challenges in the field. Knowing the poor wages, many think that you cannot live on literary translation alone. For many of the respondents, translation of fiction is a distant dream, something that would be nice to do in addition to other translations. More courses on translation of fiction are wanted, though there are not enough resources. However, many acknowledged that learning translation of fiction could be useful for any translation work.

Conclusions

As the population was only 69 students, the purpose of this study is not to represent all translation students, only students of English Translation at Tampere University. However, the results describe how the translation students look at literary translation and how their attitudes change during their studies. The students have answered my questions and thus outlined their own views and conceptions and created an image of translation students' attitudes towards translation of fiction.

I chose this research subject because the teaching of translation of fiction is not researched enough. In addition, the profession and public image of a literary translator are very topical now as the translation field and especially the field of audiovisual translation is going through changes. As a translator and an entrepreneur I'm naturally interested in our public image and our profession in general so that I could better develop my own business as well.

The empirical information retrieval was carried out using an electronic form, the link to which was sent to the students of English Translation at Tampere University. The material represented a diverse group of students with different backgrounds. The material was then analyzed using a mainly quantitative research method. The students' opinions were viewed in the subtext of theories on teaching translation.

The aim of my master's thesis was to find out how translation students view translation of fiction and how their attitudes change during the courses they have completed. My assumption was that they might first regard it as easy and entertaining but more experienced translators would be familiar with the challenges of this particular field. My assumption changed as the research

proceeded, as the survey revealed that for many translation students literary translation at first seems to be difficult and almost insurmountable. As they complete courses on translation fiction, their enthusiasm and confidence grow, thus making literary translation seem easier. Especially the open-ended questions gave plenty of valuable information so I deemed the survey to be successful.

As my research results revealed a lot of interesting information about the translation students' attitudes and conceptions, it would be useful to look at other translation students as well and not just students of English Translation. The problem, however, is that the course programs in different majors and different universities are very varied. In addition, it would be interesting to study how laymen look at literary translation and how that view differs from that of translation students. This kind of research would focus on the visibility, appreciation and payments of translators of fiction and would in my opinion be very topical.